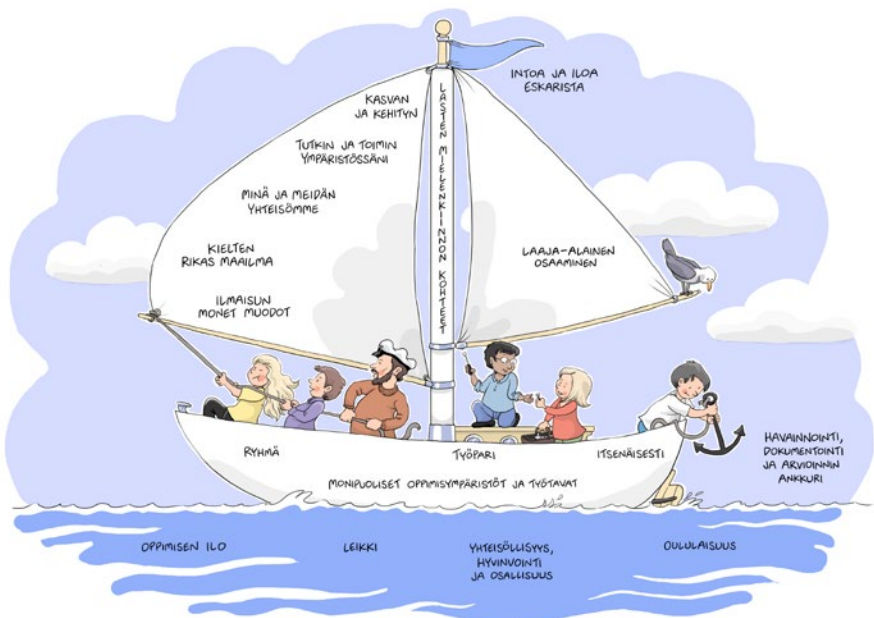

OULU

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 ja Oulun kaupungin paikalliset linjaukset

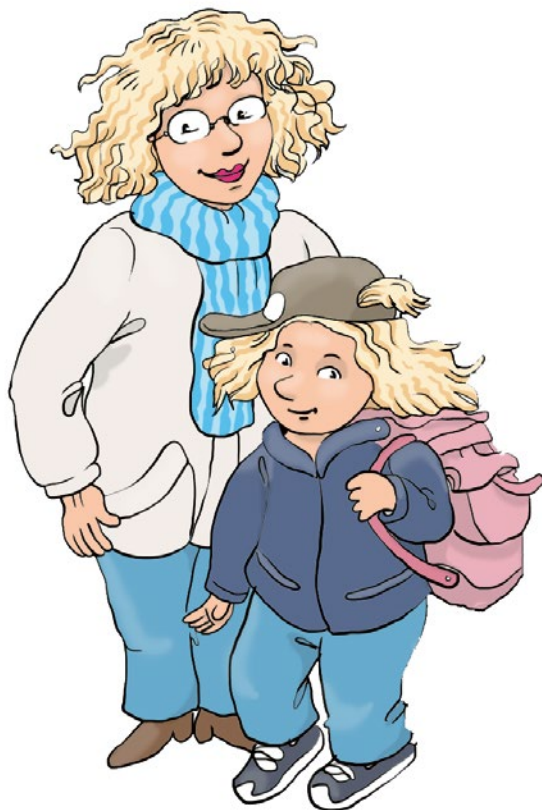
Sisällysluettelo

1	Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma	4
1.1	Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet	5
1.2	Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen	5
2	Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	10
2.1	Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	11
2.2	Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua	15
2.3	Arvoperusta	19
2.4	Oppimiskäsitys	22
2.5	Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa	23
	Ajattelu ja oppiminen	23
	Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	23
	Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	24
	Monilukutaito	24
	Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen	25
	Osallistuminen ja vaikuttaminen	25
3	Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri	26
3.1	Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	27
	Kaikille yhteinen esiopetus	27
	Oppimisen ja oivalluksen ilo	28
	Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana	28
	Hyvinvointi ja turvallinen arki	28
3.2	Oppimisympäristöt esiopetuksessa	36
3.3	Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa	40
	Yhteistyö siirtymävaiheissa	41

4	Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet	46
4.1	Monipuoliset työtavat	48
4.2	Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena	52
4.3	Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet	56
	Ilmaisuuden monet muodot	57
	Kielen rikas maailma	60
	Minä ja meidän yhteisömme	63
	Tutkin ja toimin ympäristössäni	66
	Kasvan ja kehityn	69
4.4	Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä	73
	Erlaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa	73
	Kaksikielinen esiopetus	75
5	Lapsen kasvun ja oppimisen tuki	78
5.1	Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	79
5.2	Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana	82
5.3	Yleinen tuki	82
5.4	Tehostettu tuki	84
	Pedagoginen arvio	84
	Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana	86
5.5	Erityinen tuki	88
	Pedagoginen selvitys	90
	Erityisen tuen päätös	92
	Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma	94
	Pidennetty oppivelvollisuus	96
5.6	Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot	98
	Osa-aikainen erityisopetus	98
6	Opiskeluhoolto	102
6.1	Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma	106
7	Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus	116
	Liite 1. Kestävän tulevaisuuden opinvirta	119

1

Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys¹, jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on päätös esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä

sekä opiskeluhuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista³. Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki sekä opiskelija- ja opiskelijahuoltolain mukaisesta opiskeluhuollosta termiä esiopetuksen opiskeluhoolto.

1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁴. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, opiskeluhuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma

laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

1 Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus (422/2012) 13§

2 Valtioneuvoston asetus (422/2012)

3 Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

4 Perusopetuslaki (628/1998) 15 § 1 mom.

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja ilta-päivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁵
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma⁶
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten⁷. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkökohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista⁸. Suunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä kyseisen vuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä⁹. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota.

Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa¹⁰. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on perusopetuslain turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kehityksen ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä¹¹. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat¹² laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen¹³. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan vuosittaisen suunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämissuunnitelmien tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

5 Lastensuojelulaki (417/2007)12 §; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 §

6 Yhdenvertaisuuslaki (21/2004) 4 §

7 Perusopetuslaki 15 § 1 mom. (628/1998)

8 Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

9 Perusopetuslaki 47a (1267/2013); YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

10 Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

11 Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

12 Perusopetuslaki 16 a ja 17a (642/2010)

13 Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. (1296/2013)

Oulun kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma

Oulun kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma pohjautuu Opetushallituksen Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteasiakirjalle. Oulun kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma on rakennettu siten, että samassa asiakirjassa ovat näkyvillä sekä valtakunnalliset esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet että Oulun kaupungin linjaukset. Kaupungin linjaukset ovat tekstissä sinisellä värillä. Oulun esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan esiopetuksen yksiköiden¹⁴ yhteisenä yksikköjen työtä ohjaavana suunnitelmana. Oulun kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään suomen kielellä. Esiopetuksen opetussuunnitelma on luettavissa esiopetustoimipaikkojen kotisivuilta sekä kaupungin nettisivuilta.

Perusopetusasetuksen mukainen esiopetuksen opetussuunnitelmaa tarkentava vuosittainen lukuvuosisuunnitelma laaditaan esiopetusyksikössä kunkin lukuvuoden 30.9. mennessä. Henkilöstö huolehtii lukuvuosisuunnitelman keskeisten asioiden tiedottamisesta huoltajille.

Jokaisessa esiopetusyksikössä laaditaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma. Päiväkodin johtaja vastaa siitä, että esiopetusyksikköön laaditaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa. Suunnitelma päivitetään kolmen vuoden välein. Valmiit suunnitelmat julkaistaan päiväkotien kotisivuilla. Vuosittaisia tarkennuksia ja kehittämistoimenpiteitä kirjataan lukuvuosisuunnitelmiin. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvosuunnitelmien tulee sisältää nykytilanteen kartoitus ja sen pohjalta laaditut tavoitteet ja toimenpiteet sekä niiden seuranta ja arviointi.

Oulun valmistavan opetuksen opetussuunnitelma 6-vuotiaille

Oulussa perusopetukseen valmistava opetus 6-vuotiaille järjestetään esiopetuksen yhteydessä. Kuusivuotiaiden valmistavassa opetuksessa noudatetaan Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita ja paikallista esiopetuksen opetussuunnitelmaa sekä Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteita 2015.

Oulun esiopetussuunnitelman laatiminen

Oulun kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelmaa valmisteltiin vuosina 2015-2016 yhteistyössä varhaiskasvatuksen esimiesten, henkilöstön, lasten ja huoltajien kanssa. Opetussuunnitelmaa työstettiin esimiesten ja henkilöstön osalta erilaisissa teematyöpajoissa, OPS-kuppiloissa. Lisäksi yksiköihin annettiin opetussuunnitelman valmisteluun liittyviä toiminnallisia tehtäviä lasten kanssa toteutettaviksi. Huoltajat osallistuvat opetussuunnitelmatyöhön yksikkökohtaisen työskentelyn kautta. Kaupungin tasolla toimi huoltajista koostuva vanhempien ryhmä, joka yhteisissä kokoontumisissaan työsti huoltajien näkemyksiä esiopetuksen opetussuunnitelman sisältöihin. Kaikki prosessin aikana kerätty palaute ja mielipiteet huomiointiin paikallisia kirjauksia laadittaessa.

Oulun kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma paikallisia linjauksia päivitettiin keväällä 2021 yhteistyössä eri asiantuntijoiden kanssa. Erilaiset työryhmät, kuten kestävän kehityksen Reppu-työryhmä ja kulttuurikasvatuksen Kulttuurikapsäkki, osallistuivat työhön tarkastelemalla näihin teemoihin liittyviä tekstejä. Yhteistyötä tehtiin myös esimerkiksi alueellisten suunnittelijoiden, tuen ja

¹⁴ Esiopetuksen yksiköillä tarkoitetaan päiväkoteja ja kouluja, joissa esiopetusta järjestetään.

opiskeluhoillon asiantuntijoiden sekä kehittäjä-opettajien kanssa.

Esiopetusikäisille lapsille tehtiin kysely, jolla selvitettiin heidän ajatuksiansa ja tunteitansa esi- ja alkuopetuksen siirtymävaiheeseen liittyen. Kysely tehtiin talvella 2021, jolloin koronaviruksen aiheuttama poikkeusolo sääteli esi- ja alkuopetuksen yhteistyökäytäntöjä.

Ensimmäinen päivä jännittää erityisesti, lapset kertoivat. Tulevatkohan eskarikaverit samalle luokalle ja saankohan uusia kavereita, pohditutti useampaa lasta. Myös kiusatuksi tulemisen mahdollisuus mietitytti. Koulurakennus ja sen lähiympäristö tuntuivat vierailta ja vähän pelottaviltakin. Koulumatkojen yksinkulkeminen ja oma osaaminen koulutehtävien parissa jännitti etukäteen.

Lapset arvelivat, että jos he tietäisivät, mitä ensimmäisen koulupäivän aikana tehdään, heitä ei jännittäisi niin paljon. Tutut kaverit tuovat turvaa ensimmäisten koulupäivien aikana. Kouluympäristöön tutustuminen esiopetuksen aikana vähentää jännittämistä. Lapset toivoivat, että koululaiset kertoisivat eskareille, millaista koulussa on ja koululaiset voisivat videoida koulumatkansa. Eka-luokkalaiset lohduttivat eskareita kertoen, että ei kannata jännittää, koska koulussa on paljon samanlaista kuin eskarissa, vaikka leikille ja ulkoilulle on vähemmän aikaa. Parasta on, että saa uusia kavereita ja oppii monenlaisia tärkeitä asioita.

Paikallinen opetussuunnitelmaprosessi muodostaa kokonaisuuden, johon osallistuu sivistys- ja kulttuuripalveluiden asiantuntijoita. Sivistys- ja kulttuuripalveluihin sisältyvä monitoimisuus (varhaiskasvatus-, opetus-, nuoriso-, kulttuuri – ja liikuntapalvelut) on hyvä lähtökohta opetussuunnitelman perusteissa edellytetyn esiopetusta tukevan yhteistyön järjestämiseksi. Moniammatillista ja poikkitoiminnallista yhteistyötä tehdään myös kaupungin hyvinvointipalveluiden sekä muiden esiopetukseen liittyvien sidosryhmien kanssa lasten kasvun, oppimisen, turvallisuuden ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Yhteistyö hyvinvointipalveluiden kanssa on säännöllistä ja suunnitelmallista. Ylimmällä tasolla

Mitä ensimmäisenä koulupäivänä tehdään?

Silloin mennään omaan luokkaan ja saadaan aapiset ja käydään välitunnilla ja syömässä

Tavataan kavereita ja saadaan uusia.

sivistys- ja kulttuuripalveluiden ja hyvinvointipalveluiden yhteinen johtoryhmä linjaa lasten ja nuorten hyvinvointiin, kasvuun ja oppimiseen liittyviä asioita. Esiopetusyksiköissä tehdään alueellista yhteistyötä hyvinvointipalveluiden kanssa. Opetuksen järjestäjä tekee yhteistyötä hyvinvointipalveluiden kanssa erityisesti opiskeluhoillon osalta.

Esiopetusyksiköt osallistuvat omilla alueillaan yhteistyöhön muiden alueen toimijoiden kanssa. Esiopetusyksiköt kuvaavat omia yhteistyöverkostojaan yksiköiden opiskeluhoilto suunnitelmissa.

Oulun esiopetuksen opetussuunnitelmassa vahvistetaan lasten eheää kasvun ja oppimisen polkua. Esiopetuksen opetussuunnitelmassa on otettu huomioon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma. Esiopetuksen opetussuunnitelmalla tuetaan yhteistyötä siirtymävaiheessa perusopetukseen. Kuvaus siirtymävaiheesta esiopetuksesta kouluun löytyy luvusta 3.3.

Varhaiskasvatus- ja perusopetussuunnitelmien lisäksi paikallisessa opetussuunnitelmassa otetaan huomioon myös lapsia, nuoria ja lapsiperheitä koskevat muut paikalliset suunnitelmat. Näitä ovat esimerkiksi lasten ja nuorten **hyvinvointisuunnitelma** sekä toiminnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden suunnitelmat.

Esiopetuksen opetussuunnitelman toteutuminen ja arviointi

Oulun sivistys- ja kulttuuripalveluissa arvioidaan opetussuunnitelmaprosessia, opetussuunnitelmaa sekä esiopetuksen laatua ja vaikuttavuutta. Esiopetuksen kehittämiseksi osallistutaan myös ulkopuolisiin arviointeihin sekä hyödynnetään kansallisia ja kansainvälisiä arviointituloksia. Opetuksen järjestäjän tasolla esiopetuksen laatua arvioidaan osana talousarvio- ja strategiaproessia ja paikallisten kehittämissuunnitelmien arviointia.

Varhaiskasvatuspalveluissa toteutetaan kahden vuoden välein laajempi asiakaskysely, jonka tuloksia hyödynnetään toiminnan kehittämisessä. Yleisellä tasolla palautteen perusteella löydetään kehittämisen kohteet, joista laaditaan kehittämistoimet osaksi seuraavan vuoden toimintasuunnitelmaa. Yksikötasolla konkreettisemmat toimenpiteet ovat osa yksikön kehittämistoimintaa. Huoltajia tiedotetaan kyselyn tuloksista kaupungin nettisivuilla. Yksikkökohtaiset tulokset ja sovitut kehittämistoimenpiteet käydään huoltajien kanssa läpi yksikön valitsemalla tavalla.

Lasten kokemuksellista hyvinvointitietoa kerätään Hyvinvointipäiväkoti -toimintamallin toteuttamisen kautta ja hyvinvointitietoa hyödynnetään esiopetusryhmän työvälineenä ja pedagogiikan tukena. Tärkeää tietoa saadaan myös lasten ja huoltajien kanssa käydyistä lapsen esiopetuksen

oppimissuunnitelmakeskusteluista. Esiopetusyksiköissä arvioidaan esiopetusta ja opetussuunnitelman toteutumista yksikön toimintasuunnitelman arvioinnissa. Muuta palautetta huoltajat voivat antaa sekä suullisesti että kirjallisesti esimerkiksi asiakaspalautelomaketta käyttäen. Palautteeseen vastataan heti ja palautetta käsitellään siinä yksikössä mistä palaute on tullut. Kaikki saatu palaute otetaan huomioon kehittämisessä.

Arviointitoiminnasta saatavaa tietoa hyödynnetään opetussuunnitelmaprosessin, opetussuunnitelman ja esiopetuksen kehittämisessä. Arviointien tuloksena syntyneitä kehittämistoimenpiteitä ja parantunutta toimintaa päivitetään paikalliseen opetussuunnitelmaan sekä toiminta- ja laatuasiakirjoihin. Sivistys- ja kulttuuripalveluissa seurataan valtakunnallista opetussuunnitelman kehittämissuunnitelmia ja tehdään valtakunnallisissa perusteissa tapahtuneiden muutosten edellyttämiä päivityksiä paikalliseen opetussuunnitelmaan.

Esiopetusryhmien lapset ovat äänestäneet Oulun esiopetukselle oman tunnuslauseen eli moton kolmesta vaihtoehdosta: 1. Iloinen oppija Oulusta 2. Opi leikkien, leiki oppien 3. Intoa ja iloa eskarista. Lasten päätöksen mukaisesti Oulun esiopetuksen motto on: Intoa ja iloa eskarista!

2

Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja

oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin.

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta¹⁵. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan¹⁶. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta¹⁷. Tästä määrätään tarkemmin luvussa 4.4.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja¹⁸. Laissa säädetään, että esiopetuksen

¹⁵ Perusopetuslaki (628/1998) 4§

¹⁶ Perusopetuslaki 26 a § 4 mom. (1040/2014)

¹⁷ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

¹⁸ Perusopetuslaki (628/1998) 2 §

tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa¹⁹.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden²⁰, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia²¹. Pidentyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja²².

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittämistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta²³. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoito ovat

maksuttomia²⁴. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.²⁵

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön²⁶. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötieto- ja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain²⁷ mukaisia kasvatuskusteluja ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopeutuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta²⁸. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

19 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2-4 §

20 Perusopetuslaki (628/1998) 9 § 2 mom.

21 Perusopetusasetus (852/1998) 3 § 2 mom.

22 Perusopetuslaki 6 § 1 mom. (1288/1999) ja Laki lasten päivähoitosta 11 b (1290/1999)

23 Perusopetuslaki 3 § 3 mom. (628/1998)

24 Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003) ja Oppilas- ja opiskelijahuolto-laki (1287/2013) 9 § 4 mom.

25 Perusopetuslaki (628/1998) 31 § 2 mom.

26 Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

27 Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003 ja 1267/2013)

28 Perusopetuslaki 4 § 1 mom. ja 7 § 5 mom. (628/1998)

Esiopetuksen järjestäminen Oulussa

Oulussa esiopetuksen järjestämisestä vastaavat varhaiskasvatuspalvelut. Esiopetusta järjestetään kunnallisissa päiväkodeissa ja kouluissa sekä os-topalveluna tietyissä yksityisissä päiväkodeissa. Tavoitteena on muodostaa ryhmiä, joissa mahdollistuu yhteistyö lasten tulevan koulun kanssa. Esiopetus järjestetään inklusiivisen periaatteen mukaisesti siten, että mahdollisimman monen lapsen esiopetus toteutuu lähipäiväkodissa tai koulun esiopetusryhmässä.

Esiopetusryhmien muodostamista ohjaa sivistys- ja kulttuurilautakunnan (29.3.2022 §50) hyväksymät esiopetuksen oppilaaksioton periaatteet, esiopetusryhmien kokoa koskeva opetusministeriön suositus sekä varhaiskasvatustalaki ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (23.8.2018/753). Esiopetusryhmien ja -paikkojen muodostumiseen vaikuttaa esiopetusikäisten lasten määrä alueella.

Esiopetusryhmät muodostetaan siten, että esiopetuksen opetussuunnitelman tavoitteet voidaan toteuttaa.

Esiopetusryhmiä muodostettaessa noudatetaan sivistys- ja kulttuurilautakunnan asettamia ryhmän minimikoko määräyksiä. Ilta- ja ympärivuorokautisissa päiväkodeissa esiopetusta järjestetään joustavasti lapsen muu varhaiskasvatus huomioiden. Esiopetuspaikoista ilmoitetaan perheille esiopetuspäätöksen yhteydessä.

Esiopetusta järjestetään 4 tuntia päivässä ja esiopetuksen toiminta-ajat vahvistetaan vuosittain. Huoltajille tiedotetaan toiminta-ajoista esiopetukseen ilmoittautumisen yhteydessä. Lukuvuosi noudattelee pääosin koulujen työ- ja loma-aikojä. Päivittäinen esiopetusaika kirjataan kunkin yksikön lukuvuosisuunnitelmaan.

Perusopetuslaissa säädetään maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta (Perusopetuslaki 628/1998). Maahanmuuttajille järjestettävän perusopetukseen valmistavan opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle tarvittavat valmiudet suomen tai ruotsin kielessä ja tarpeelliset muut valmiudet esiopetukseen tai perusopetukseen siirtymistä varten sekä edistää oppilaiden tasapainoista kehitystä ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Opetuksen tavoitteena on lisäksi tukea ja edistää oppilaiden oman äidinkielen hallintaa ja oman kulttuurin tuntemusta. Opetuksen tavoitteet on tarkemmin määriteltävä valmistavan opetuksen oppilaan omassa opinto-ohjelmassa. Tavoitteiden määrittelyn lähtökohtana ovat oppilaan suomen tai ruotsin kielen taito sekä oppilaan aikaisempi koulunkäyntihistoria.

Perusopetukseen valmistavaa opetusta annetaan 6–10-vuotiaille vähintään 900 tuntia ja tätä vanhemmille vähintään 1000 tuntia. Opetukseen osallistuvalla on oikeus siirtyä perusopetukseen tai esiopetukseen jo ennen edellä todettujen tuntimäärien täyttymistä, jos hän pystyy seuraamaan perusopetusta tai esiopetusta. Perusopetuslain mukaan opetukseen osallistuvalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Valmistavan opetuksen aikana oppilaita integroidaan esi- tai perusopetukseen, oppilaan ikäta-soa vastaaviin suomen- tai ruotsinkielisiin opetusryhmiin oman opinto-ohjelman mukaan oppilaan omassa opinto-ohjelmassa määritellyllä tavalla. Integroinnin tavoitteena on edistää kotoutumista, opiskeluvalmiuksien ja suomen tai ruotsin kielen taidonkehittämistä sekä laaja-alaisen osaamisen ja eri oppiaineiden sisältöjen omaksumista.

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015)

6-vuotiaiden perusopetukseen valmistavan opetuksen järjestäminen sekä opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt Oulussa

Oulussa 6-vuotiaiden perusopetukseen valmistava opetus järjestetään kunnallisissa päiväkodeissa. Opetuksessa noudatetaan Oulun esiopetuksen opetussuunnitelmaa sekä Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteita 2015. Valmistavan opetuksen järjestämisessä noudatetaan Oulun esiopetuksen ja 6-vuotiaiden lasten valmistavan opetuksen järjestämistä koskevia periaatteita. Valmistavaan opetukseen osallistuvat lapset saavat opetusta viisi tuntia päivässä esiopetuksen työpäivinä. Valmistava opetus järjestetään inklusiivisesti esiopetuksen ryhmissä.

Valmistavaa opetusta järjestetään Oulussa lapsille, joiden suomen kielen taito jää alkeiskielitaidon tasolle. Valmistavassa opetuksessa voivat esimerkiksi olla Suomessa asuvat lapset, jotka eivät ole aiemmin olleet varhaiskasvatuksessa, kansainvälisen adoption kautta tulleet lapset tai suomalaiset paluumuuttajaperheiden lapset. Juuri maahan

muuttaneet lapset otetaan suoraan valmistavaan opetukseen. Yli vuoden varhaiskasvatuksessa olleiden lasten suomen kielitaidon tason kartoittaa varhaiskasvatuksen opettaja. Kielenkartoitusmenetelmänä käytetään havainnointia ja kielitason asteikko on määritelty Pienten kielirepussa. Tarvittaessa henkilökunta voi olla yhteydessä varhaiskasvatuksen erityisopettajaan tai varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriryhmien koordinaattoriin.

Valmistavaan opetukseen osallistumisesta sovi- taan yhdessä huoltajien kanssa. Päiväkodinjohtaja järjestää keskustelutilaisuuden, johon kutsutaan huoltajien lisäksi esiopetusryhmän opettaja sekä tarvittaessa tulkki, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja/tai kieli- ja kulttuuriryhmien koordinaattori. Varhaiskasvatuksen palveluohjaus tekee päätöksen valmistavaan opetukseen ottamisesta päiväkodinjohtajan esityksestä.

Vireille

- Tulevan toimintavuoden valmistavan opetuksen lasten päätösten valmistelu alkaa keväällä.
- Huoltaja ilmoittaa lapsensa esiopetukseen.

Valmistelu

- Varhaiskasvatuksen opettaja arvioi lapsen valmistavan opetuksen tarpeen. Tarvittaessa on varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriryhmien koordinaattori tukena.
- Päiväkodinjohtaja järjestää keskustelutilaisuuden, johon kutsutaan huoltajien lisäksi tuleva esiopetusryhmän opettaja sekä tarvittaessa tulkki, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja/tai varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriryhmien koordinaattori.

Päätös

- Varhaiskasvatuksen palveluohjaus tekee päätöksen valmistavaan opetukseen ottamisesta päiväkodinjohtajan esityksestä.

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetusyksiköissä ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen²⁹ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kasvun ja oppimisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittävät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät

lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman. Oppimissuunnitelma on laadittava, mikäli lapsi saa tehostettua tukea. Erityisen tuen piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)³⁰.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisiin eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu kaikkien toimintaan³¹. Opetuksen järjestäjä päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

29 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5§

30 Perusopetuslaki 16 a§ 1 mom. (628/1998)

31 Perusopetuslaki 35 § (1040/2014)

Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua Oulussa

Esiopetus ja sitä täydentävä varhaiskasvatus muodostavat yhtenäisen lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevan kokonaisuuden. Esiopetus on kokopäiväpedagogiikkaa, jossa kaikki päivän tilanteet ovat kasvun ja oppimisen kannalta merkityksellisiä. Jokainen esiopetuyksikkö on veloitettu toimimaan valtakunnallisen Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden ja Oulun kaupungin paikallisten linjausten mukaisesti.

Varhaiskasvatuksen opettaja laatii yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman (LEOPS). Tavoitteena on laatia suunnitelma, joka tukee lapsen onnistumisia ja itsetunnon kehittymistä. Oppimissuunnitelmaan kirjataan tavoitteita lapsen yksilöllistä kasvua, oppimista ja hyvinvointia edistävälle ja tukevalle esiopetukselle sekä suunnitelma keskeisistä pedagogisista menetelmistä. Yhteisessä keskustelussa painottuu lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet. Keskustelun ilmapiiri on myönteinen ja kannustava. Suunnitelma kirjataan ja säilytetään sähköisessä järjestelmässä.

Luvussa 5, Lapsen kasvun ja oppimisen tuki, kuvataan tehostetun ja erityisen tuen vaiheessa laadittavia oppimissuunnitelmia. Kaikki oppimissuunnitelmat siirtyvät sähköisessä järjestelmässä lapsen mukana perusopetukseen.

Varhaiskasvatuslain ja perusopetuslain mukaan lapsella on oikeus turvalliseen ympäristöön. Vuoden 2021 aikana Ouluun on kehitetty yhteistä toimintamallia kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta suojaamiseksi.

Esiopetushenkilöstön vastuullisen, johdonmukaisen ja sitoutuneen toiminnan tueksi Oulussa laaditaan yhteinen toimintamalli kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta suojaamiseksi sisältäen konkreettisia toimenpiteitä niiden ehkäisemiseksi.

Varhaiskasvatuksen opettaja laatii esiopetuksen oppimissuunnitelman (LEOPS), joka tukee lapsen onnistumisia ja itsetunnon kehittymistä.

Kuusivuotiaiden lasten pohdintoja kiusaamisesta

”

Oon nähny, kun joku on lyönyt vaikka lapiolla.
Sitten on heitetty hiekkaa tahallaan toisen päälle.

Seki on kiusaamista, kun ei oteta leikkiin tai sanotaan, että et saa tulla leikkiin.

Joku on haukuttu vaikka kakaksi tai tyhmäksi.

Joku on nauranut kun on kaatunut.

”

Jos joku kiusaa, kerron aina heti aikuiselle.

Voi myös ite kertoa kaverille, että ei oo kivaa.

Oon sanonut, että se joka haukkuu ni se ite on.

”

Ystävyys auttaa, ettei kiusata.

Jos on kaikkien kaveri, ni ei kiusata varmaan.

Riidat kannattaa aina sopia. Pitää muistaa pyytää anteeksi, vaikka olisi vahinko.

”

Aina täytyy kertoa aikuiselle.

Ja aikuisen pitää tietysti mennä heti sanomaan, että ei saa kiusata.

Aikuisen pitää selvittää riidat lasten kanssa

Aikuiset valvoo, ettei kiusata.

Oulussa on otettu käyttöön Lapset puheeksi -menetelmä, jota tarjotaan vanhemmille. Lapset puheeksi -keskustelussa käydään läpi lapsen arjen asioita kotiin ja esiopetukseen sekä harrastuksiin ja vapaa-aikaan liittyen. Tarkoituksena on lisätä yhteistä ymmärrystä lapselle tärkeistä asioista, jotka vaikuttavat hänen hyvinvointiinsa ja arjen sujumiseen.

Oulussa lähtökohtana on esiopetukseen osallistumisen säännöllisyys. Käytänteenä on, että myös muut kuin sairauspoissaolot ilmoitetaan. Esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja voi myöntää 1-5 päivän mittaiset poissaolot ja yli 5 päivän poissaolon myöntää päiväkodinjohtaja. Lupa poissaoloon myönnetään, eikä poissaolo edellytä korvaavien tehtävien tekemistä

Koska perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaiden kielitaito ja muut valmiudet vaihtelevat, perusopetukseen valmistavaa opetusta varten ei ole määritelty valtakunnallista tuntijakoa tai oppimäärää, vaan jokaiselle oppilaalle laaditaan oma opinto-ohjelma. Oppilaan omaan opinto-ohjelmaan kirjataan:

- oppilaan lähtötaso, kuten koulunkäyntihistoria, kielitaito ja oppilaan vahvuudet
- oppilaan henkilökohtaiset oppimistavoitteet, joita tarkistetaan säännöllisin väliajoin
- opiskeltavat oppiaineet, niiden tuntimäärät sekä opetuksen sisältö
- oppilaan opinnot valmistavan opetuksen opetusryhmässä ja integrointi perusopetukseen
- ohjauksen järjestäminen ja mahdollisesti tarvittavat tukitoimet

Oppilaanohjauksen tarkoituksena on kehittää oppilaan oppimisvalmiuksia ja tukea hänen sosiaalista kasvuaan sekä ennaltaehkäistä oppimisvaikeuksia. Oppilaan opiskelua perusopetukseen valmistavassa opetuksessa tuetaan oppilaanohjauksella siten, että opiskelutaidot ja elämänsuunnitelun kannalta tarpeelliset tiedot ja taidot kehittyvät.

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015)

Valmistavan opetuksen oppimissuunnitelma Oulussa 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma sisältää kaksikielisyyden suunnitelman, jolla tuetaan sekä oman äidinkielen että suomen kielen taidon kehittymistä. Tavoitteita asetettaessa huomioidaan lapsen suomen kielen taitotaso ja oppimisvalmiudet. Lapsen suomen kielen taidon kehittymistä seurataan suomen kielen taidon kehittymisen seurantalomakkeen avulla.

Kuusivuotiaiden valmistava opetus on päivittäistä kannustamista ja rohkaisemista kielen käyttöön. Esiopetuksen valmistavan opetuksen tavoitteena on, että lapsi tunnistaa omat vahvuutensa ja oppimisen taitonsa. Valmistavassa opetuksessa on mahdollista harjoitella samanikäisten lasten kanssa kielen oppimista, yhdessä toimimista sekä vahvistaa oppimisessa tarvittavia taitoja.

2.3 Arvoperusta

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää

arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunnetaitojaan ja kauneudentajuun.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatustähtäyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta³².

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen erilaisuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako- odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate³³. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamatonta. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

32 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

33 Yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom. (21/2004)

Oulun esiopetuksen arvoperusta

Oulussa esiopetuksen arvoperusta rakentuu Oulun kaupunkistrategian arvoille rohkeus, reiluus ja vastuullisuus. Esiopetuksen arvot koottiin keväällä 2016 opetussuunnitelmatapaamisissa, opskuppiloissa, ja esiopetusyksiköiden arvokeskusteluissa, jotka toteutettiin yhteistoiminnallisella työtavalla. Laajassa arvojen työstöprosessissa syntyneet Oulun esiopetuksen arvot on koottu alla olevaan taulukkoon.

Esiopetusikäiset lapset osallistuivat keväällä 2016 arvokeskusteluun ja seuraavalla sivulla olevassa koonnissa on muutamia esimerkkejä lasten pohdinnoista. Lasten arvoissa korostuvat kavereiden tärkeys, leikkiminen ja toiminnallisuus, aikuisten toiminta sekä hyvät tavat.

Oulun kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelmatyöhön osallistui vuosina 2015-2016 huoltajista koostuva ryhmä, joka pohti ja keskusteli esiopetuksen opetussuunnitelman teemoista. Esiopetuksen arvoperustassa huoltajat korostivat sukupuoli-sensitiivisyyttä ja kielellisen, kulttuurisen, uskonnollisen ja katsomuksellisen moninaisuuden arvostamista. Lisäksi huoltajat pitivät tärkeänä jokaisen lapsen oikeutta tulla kuulluksi. Kestävän elämäntavan omaksuminen, hyvinvoinnin edistäminen ja leikin kautta oppiminen olivat tärkeitä huoltajien arvoja.

ROHKEUS

- Tuemme lapsen itsetuntemuksen ja itsearvostuksen kehittämistä, taitamisen tunnetta.
- Rohkaisemme lasta kehittämään omia vahvuuksiaan.
- Luomme turvallisen, innostavan ja kannustavan ilmapiirin, jossa on ilo oppia.
- Aikuisten toiminta on ammatillista. Aikuinen omalla esimerkillään vaikuttaa lasten hyvinvointiin ja asenteisiin.

REILUUS

- Jokainen lapsi saa olla yksilö, jota kunnioitamme ja kuuntelemme.
- Kohtelemme jokaista tasa-arvoisesti ja oikeudenmukaisesti, erilaisuutta arvostaen ja kunnioittaen.
- Yhteistyömme perheiden kanssa on avointa, luottamuksellista ja jokaisen perheen arvoja ja kulttuuria kunnioittavaa.

VASTUULLISUUS

- Turvaamme lapselle parhaat kasvun ja oppimisen edellytykset, havainnoimalla ja vastaamalla herkästi lapsen tarpeisiin.
- Jokaisella on vastuu siitä, että kaikilla on hyvä olla, puolustamme heikompaa ja puutumme kiusaamiseen.
- Harjoittemme vastuullisesti toimimista päivittäin kaikissa arjen toiminnoissa ja opimme tekemään kestävä kehityksen valintoja.
- Aikuinen on aidosti läsnä lapselle.

Oulun esiopetuksen arvot

Lasten pohdintoja

”

Hyvä päivä eskarissa on sellainen, että on kavereita.

”

Olen oppinut, että kaikki kaverit pitää ottaa leikkiin mukaan.

Kun kaverilla ei ole ketään leikkikaveria, voi mennä pyytämään, että voitko tulla leikkiin.

”

Eskarissa ei tarvitse pelätä mitään, eskarissa voi olla iloinen.

Eskarissa ei haittaa jos ei ossaa.

”

Pitää olla reilu. Vaihdetaan ja lainataan rooliasuja jos niitä on vain yksi.

Jaetaan lelut reilusti.

On tärkeää oottaa vuoroa, ettei tuu kauheeta mölyä. Muuten ei kuule, eikä voi puhua.

Olen oppinut huomaamaan kaikkea ja olen oppinut tekemään kysymyksiä.

”

On mukavaa jos aikuinen on turvallinen, ei huuda eikä ole vihainen.

Oivalsin, että pitää ajatella
ennen kuin tekee mitään.

2.4 Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena³⁴. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestäväen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestäväen elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia haivaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on

³⁴ Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuden sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitys, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikkaasta tekstiympäristöstä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloroja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöllistä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa³⁵. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

3

Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat esiopetusta koskevat säädökset sekä opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisissa suunnitelmissa määritellyt arvot, oppimiskäsitys sekä esiopetusta koskevat tavoitteet. Sitä muovaavat myös johtamisrakenteet

ja käytännöt, henkilöstön ammattitaito sekä käytävissä olevat tilat, välineet ja materiaalit. Toimintakulttuuri näkyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä ja vaikuttaa aina lasten kohtaamaan esiopetuksen laatuun. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnistaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyvä mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja opiskeluhoillon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä.

Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaisinta kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Aikuisen läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa 6 kuvattuja turvallisuuteen liittyviä opiskeluhuollon periaatteita sekä suunnitelmia.

Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri Oulussa

Johtamisella on keskeinen vaikutus toimintakulttuuriin. Päiväkodin johtaja vastaa oman vastuualueensa pedagogisesta johtamisesta. Esiopetuksen osalta yhteistyötä tehdään esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettajien sekä muun henkilöstön kanssa. Myös erilaiset pedagogiset tiimit ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja tukevat päiväkodin johtajaa pedagogiikan johtamisessa ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Pedagoginen johtaminen on toimivien rakenteiden kehittämistä, pedagogisen keskustelun ja tiedon ylläpitämistä, yhteisen osaamisen jakamista ja vahvistamista, yhteisöllisyyden rakentamista ja toiminnan kehittämistä ja arviointia. Esiopetusryhmän pedagogisena johtajana varhaiskasvatuksen opettaja rakentaa ja vahvistaa tiimin yhteistoimintaa.

Varhaiskasvatuksen ja siihen kuuluvan esiopetuksen toimintakulttuuria rakennetaan yhteistyössä henkilöstön, lasten, huoltajien ja alueen muiden toimijoiden kesken.

Sujuvia siirtymiä varhaiskasvatuksessa, varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen varmistetaan lapsen tarpeet huomioiden muun muassa tiedonsiirrolla ja hyvällä yhteistyöllä huoltajien kanssa. Tiedottaminen esiopetukseen liittyvissä asioissa on avointa ja sujuvaa.

Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet Oulun esiopetuksessa

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisten kehittämisperiaatteiden lisäksi Sivistysohjelma 2026 strategisten painopisteiden mukaisesti. Painopistealueita ovat hyvinvointi ja osallisuus, kestävä kehitys, digitalisaatio ja kansainvälisyys. Oulussa varhaiskasvatuksen painopistealueina ovat jo pitkään olleet myös kulttuuri

ja lasten liikkumisen edistäminen. Toimintayksiköiden toimintasuunnitelmien ja esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmien kautta arvioidaan ja kehitetään toimintakulttuuria.

Esiopetuksessa kehitetään yhteisiin tavoitteisiin sitoutunutta toimintakulttuuria varhaiskasvatuksen sisällä sekä siirtymävaiheessa esiopetuksesta kouluun. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Yhteisesti jaettu arvopohja ja ammatillinen lapsikäsitys rakentavat välittävää toimintakulttuuria. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava vuorovaikutus. Lähtökohtana on lapsen oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaaminen.

Oulussa esiopetuksen yhteisöllistä toimintakulttuuria kehitetään positiivisen pedagogiikan keinoin. Positiivinen pedagogiikka tarkoittaa lasten osallisuutta ja oppimisen iloa. Se on myönteisten tunteiden vahvistamista ja onnistumisen hetkiä. Se on oikea-aikaisen myönteisen palautteen antamista. Positiivinen pedagogiikka edistää lasten hyvinvointia ja toimii voimavarana myös henkilöstölle ja huoltajille.

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää opetussuunnitelman mukaisen oppimiskäsityksen toteutumista. Esiopetus perustuu lasten kokemukseen, kiinnostuksen kohteisiin ja heidän arjessaan oleviin ajankohtaisiin asioihin. Lasten aloitteita vahvistetaan sekä suunnataan lasten havainnointia myös uusiin asioihin. Toiminta sekä lapsilähtöistä että aikuisjohtoista. Lasten omat ja ryhmän yhteiset tavoitteet ohjaavat toiminnan tavoitteiden asettelua. Esiopetus on eheytettyä opetusta. Esiopetus muodostuu oppimiskokonaisuuksista, joissa yhdistellään eri kokonaisuuksien sisältöjä ja tavoitteita tarkoituksenmukaisella tavalla. Pedagogisen toiminnan suunnittelun lähtökohtana

on opettajan tietoisuus lasten tavoitteista, vahvuuksista ja oppimisen tavoista. Toiminnan sisällön valinnassa huomioidaan lasten kiinnostuksen kohteita ja yhdessä lasten kanssa valitaan menetelmiä, miten toimintaa toteutetaan.

Välittävä toimintakulttuuri kehittämisen tavoitteena

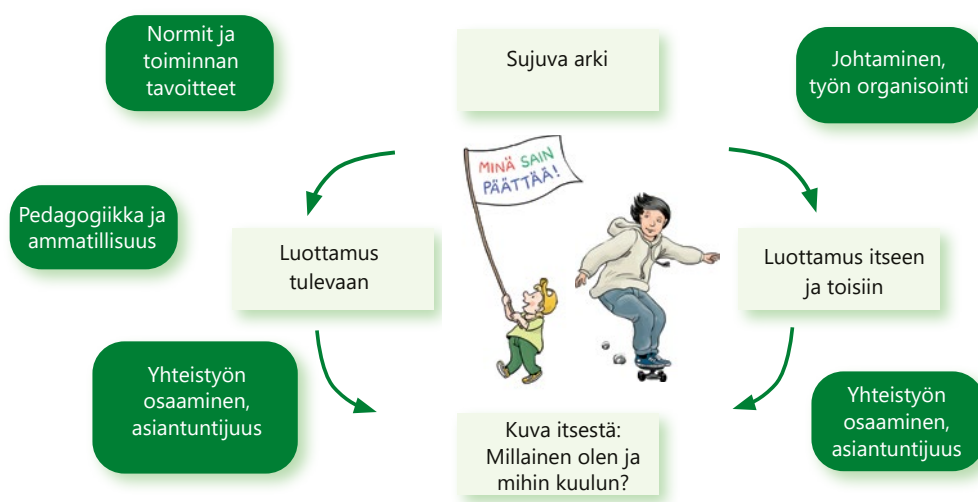
Hyvinvointi ja osallisuus

Esiopetusyksikön tehtävänä Oulussa on auttaa lasta luomaan käsitystä omasta itsestään ja vahvuuksistaan ja arvostamaan näitä myös muissa ihmisissä. Esiopetuksen tavoitteena on edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista. Hyvinvointipäiväkoti-toimintamallin kautta kerätään lasten kokemuksellista hyvinvointitietoa. Sitä hyödynnetään esiopetusryhmän työvälineenä ja pedagogiikan tukena. Hyvinvoivan kasvuyhteisön toimintakulttuurin kehittämisen teemat on kuvattu Hyvinvoinnin kehässä.

Lapsen hyvinvoinnin perusedellytys on sujuva arki. Se rakentuu lapsen henkilökohtaisen kokemuksen kautta. Muita perusedellytyksiä ovat lapsen onnistumisen kokemukset, hyväksytyksi ja kuulluksi tuleminen, myönteisen palautteen saaminen, turvallisuuden tunteen kokeminen sekä

omien selviytymistaitojen vahvistaminen. Tavoitteena on mahdollistaa ja varmistaa lasten hyvinvoinnin ja osallisuuden toteutuminen esiopetusyksikön käytänteiden ja järjestelyjen kautta. Sujuvan arjen kautta kuvataan esiopetusyksikön toimintaa, ja se mahdollistaa lapsen hyvinvoinnin kehän muiden osien toteutumisen. Osallisuus on hyvän elämän rakennusaine sekä yksilölle että yhteisölle.

Luottamus itseen rakentuu arjen kohtaamisissa ja vuorovaikutuksessa. Myönteinen palaute on itsetuottamuksen ja oman arvokkuuden ymmärtämisen keskeinen rakentaja. Luottamus toisiin tarkoittaa sitä, että lapsi uskaltaa toimia aktiivisena toimijana esiopetusryhmässä ja yhteisössä.

Hyvinvoinnin kehä

Luottamus itseen ja toisiin luo valmiutta kohdata tulevaa rohkeasti ja toimia vastuullisesti yhteiskunnan jäsenenä.

Hyvinvointipolku sekä oivalluskortit sisältävät fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin liittyviä asioita, joita ovat muun muassa itsestä huolehtiminen, terveyteen liittyvät taidot, kestävään elämäntapaan sitoutuminen sekä turvataidot.

Osallisuus

Esiopetuksen toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Osallisuuden tulee olla inkluusiivista eli erilaiset lapset ja nuoret tarvitsevat osallisuutensa toteuttamiseen erilaisia malleja. Lasten osallisuuden vahvistaminen on myös osa esiopetustoimipaikan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman tavoitteita.

Oulun kaupunki on sitoutunut Lapsiystävällinen kunta (LYK) -toimintamalliin, mikä tukee lasten tietoisuutta lasten oikeuksista ja vahvistaa mahdollisuuksia vaikuttaa kehitystään vastaavasti sekä omaan elämäänsä ja lähiympäristöönsä että yhteiskuntaan laajemminkin. Osallisuutta on se, että lapsi tulee kuulluksi omissa asioissaan, mutta myös se, että lapset ryhminä pääsevät ääneen, toimimaan ja vaikuttamaan. Osallisuuden toteutuminen vahvistaa lapsen kokemusta siitä, että jokainen on tärkeä ja merkityksellinen yhteisön jäsen. Kuulun joukkoon, olen tärkeä ja vaikutan - [Unicef LYK OSALLISUUS](#)

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatusensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsella pitää olla mahdollisuus osallistua, mutta samalla pitää olla oikeus myös olla osallistumatta. Osallisuuden pedagogiikka on vuorovaikutusta, lapset ja aikuiset toimivat yhdessä. Osallisuus edellyttää aikuisten vallan jakamista ja lapset ovat aktiivisia toimijoita. Lapsen kuulemiseen tarvitaan turvallinen ympäristö ja kannustava tunnelma.

Osallisena jokainen lapsi tulee huomatuksi, hyväksytyksi ja arvostetuksi oman itsensä. Lapsella on mahdollisuuksia saada tietoa, toimia ja vaikuttaa. Lapsen mielipiteillä, näkemyksillä ja ideoilla on merkitystä. Osallisuus on keskeinen oikeus lapselle, koska lapsi ja osallisuuden taito kehittyvät osallisuuden kokemusten kautta.

Yrittäjyyskasvatus

Osallisuus mahdollistaa lasten yritteliäisyyden. Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on, että lapsi osaa, pystyy ja pärjää. Esiopetuksen yrittäjyyskasvatuksessa autetaan lasta tunnistamaan omia vahvuuksiaan, tuetaan itsetuntemusta leikin ja positiivisen palautteen avulla sekä kannustetaan omatoimisuuteen ja yhteiseen vastuunottoon. Leikkien tutustutaan erilaisiin työtehtäviin ja ammatteihin. Lähiympäristöön tutustumalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Yrittäjyyskasvatuksen sisällöt tukevat huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä.

Kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta suojaaminen

Kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta suojaaminen on koko henkilöstön tehtävä, joka vaatii aikuisen havainnointia, aitoa läsnäoloa ja loukkaavaan toimintaan puuttumista. Minkäänlaista kiusaamista, häirintää tai väkivaltaa ei tule hyväksyä ja lasten turvallisuutta uhkaaviin tilanteisiin on puututtava heti, kun toiminta huomataan. Varhaisessa tilanteisiin puuttumisessa voidaan hyödyntää [Väestöliiton pisarapuuttumisen](#) mallia. Lapsen viheet ja kertomukset kiusaamisesta, häirinnästä ja väkivallasta on otettava aina vakavasti. Jokaisessa esiopetuyksikössä laaditaan toimintamalli kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta suojaamiseksi sisältäen konkreettisia toimenpiteitä niiden ehkäisemiseksi.

Turvataitokasvatuksella vahvistetaan lasten omia voimavaroja ja selviytymiskeinoja, jolloin taitoja edistetään turvallisuuspainotteisesti ikä- ja kehitystaso huomioiden, lapsen turvallisuuden

Turvataitoja ovat:

- Arvostuksen osoittaminen itselle ja toisille
  - Myönteistä suhtautumista ja hyvää tunnetta omaa kehoa kohtaan
  - Omien rajojen tunnistamista ja omasta yksityisyydestä huolehtimista
  - Toisen itsemääräämisoikeuden ja koskemattomuuden kunnioittamista
  - Oman tahdon ja mielipiteen selkeää ilmaisemista
  - Uhkaavien tilanteiden tunnistamista ja tilanteista pois lähtemistä
  - Hyvän ja huonon kosketuksen sekä hyvän ja huonon salaisuuden tunnistamista
  - Kykyä kieltäytyä ja sanoa tarvittaessa EI tai LOPETA
  - Avun pyytämistä ja luotettavaan aikuiseen turvautumista
  - Netin ja median turvallista, vastuullista ja hyvinvointia tukevaa käyttöä
- **Turvaohjeet:** Sano EI, poistu tilanteesta, kerro turvalliselle aikuiselle

ja oman toimijuuden kokemusta vahvistamalla, mutta samalla myös henkilöstön ja huoltajien ”turvaverkkoa” ja yhteistyötä tiivistämällä. Vaikka lapset saavat keinoja itsestä huolehtimiseen, vastuu lapsen turvallisuudesta säilyy aikuisilla. Turvataitokasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasta suojaavia tekijöitä ja ehkäistä kaikkea lapsiin kohdistuvaa kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa niin lasten keskinäisissä kuin myös aikuisten ja lasten välisissä suhteissa.

Liikkuminen

Esiopetuksessa on tavoitteena lapsen yksilöllisen motorisen kehityksen tukeminen. Oppimisympäristöjä suunniteltaessa ja rakennettaessa huomioidaan, että lapsella on mahdollisuus monipuoliseen ja reippaaseen liikkumiseen. Toimintaa suunnitellaan niin, että arkiliikkuminen lisääntyy ja istuminen vähenee. Henkilöstön liikuntamyönteisellä asenteella ja osaamisella kannustetaan huoltajia koko perheen yhteiseen liikkumiseen. Puoli päivää pihalla -toimintakulttuuri lisää liikuntaa ja retkeilyä hyödyntäen lähiympäristöä monipuolisesti.

Jokaisessa esiopetusyksikössä tulee olla liikunnan vuosikello sekä toimintasuunnitelmaan sisältyvä liikuntasuunnitelma. Ne sisältävät esiopetuksen

liikuntatavoitteet. Vuosikellossa ja liikuntasuunnitelmassa linjataan lapsen motoristen perustaitojen havainnointi ja harjoittamisen osaksi päivittäistä toimintaa. Suunnitelmat sisältävät malleja liikkumisen lisäämiseen sekä huomioivat muun muassa vuodenaikojen vaihtelun.

Kestävä kehitys

Kun kasvatuksen ja opetuksen arvopohja painottuu kestävän kehityksen periaatteille, voidaan puhua kestävän tu-

levaisuuden kasvatuksesta. Sen päämääränä on ekososiaalisesti sivistynyt oululainen, joka ymmärtää omien tekojensa vaikutukset toisiin ihmisiin, luontoon sekä yhteiskuntaan ja hän myös toimii tietonsa ja ymmärryksensä mukaisesti. Se on vastuun antamista ja vastuun kantamista kestävämmän tulevaisuuden puolesta. Lasten kanssa pohditaan, mitä kestävä tulevaisuus merkitsee ja mitä lapset voivat itse tehdä sen puolesta. Esiopetuksen henkilöstön innostava asenne ja malli ovat lasten oppimisen lähtökohta.

Ympäristökasvatus on osa ekologista ulottuvuutta. Lasten omat luonnossa liikkumisen kokemukset, luonnon monimuotoisuuden havainnoiminen sekä niiden kautta syntyvä hyvä ja myönteinen

luontosuhde on perustana myöhemmälle kestäväälle elämäntavalle. Taloudelliseen ja ekologiseen ulottuvuuteen kuuluvat ympäristöä säästävät ja ympäristökuormitusta vähentävät toimet näkyvät arjessa monipuolisesti.

Hyvät tavat ja muiden ihmisten huomioon ottaminen ja kulttuurien moninaisuuden kunnioittaminen liittyvät sosiaaliseen kestävyteen ja hyvinvointiin olennaisesti. Lapset opettelevat vastuun ottamista omista teoistaan yhdessä muiden kanssa.

Omien kulttuuriperinteiden kunnioittaminen ja vaaliminen ovat osa kulttuurista kestävästä kehityksestä.

Esiopetusyksiköissä toimii kestävä kehityksen yhdyshenkilö ja työryhmä, johon kuuluu yksi työntekijä jokaisesta ryhmästä. Työryhmä laatii vuosittain yksikön toimintasuunnitelmaan sisältyvän kestävä kehityksen toimintaohjelman. Toimintaohjelma toteutuu osana esiopetusta.

Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö Alakööki tukee varhaiskasvatuksen kestävä kehityksen toimintaa. Alakööki järjestää elämyksellisiä

ja kokemuksellisia toimintapolkuja mm. päiväkotien lähiympäristöissä. Henkilöstölle Alakööki järjestää kestävä tulevaisuuden kasvatukseseen ja mm. Vihreä lippu -ohjelmaan liittyviä koulutuksia ja muita tilaisuuksia. Varhaiskasvatuksen kestävä kehityksen Reppu -työryhmä toimii kestävä tulevaisuuden kasvatuksen tukijana, asiantuntijana, kehittäjänä ja keskustelun ylläpitäjänä.

[Kestävä tulevaisuuden opinvirran](#) tavoitteena on rakentaa yhdessä kestävä elämäntavan ja vastuullisuuden yhteisöä. Lasten osallisuutta ja oman toiminnan merkityksellisyyden ymmärtämistä vahvistetaan. Lapsille annetaan toivoa kestävämmästä tulevaisuudesta. Luontokasvatus luo pohjaa ekososiaaliselle sivistykselle. Esiopetuksen henkilöstön toimintatavat ja sitoutumien kestävä elämäntapaan vahvistavat lasten ymmärrystä kiertotaloudesta ja ilmasto-osaamisesta

[Kestävä tulevaisuuden opinvirta](#) on Oulun kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelman paikallisten linjausten liitteenä. Kestävä tulevaisuuden kasvatuksen tueksi koottua tukimateriaalia löytyy kaupungin sisäisestä intrasta sekä yksityisten päiväkotien työtilasta.

Kestävä arkipäivän osa-alueet

Kulttuuri

Taide ja kulttuuri ovat keskeisiä hyvinvointiteki-
jöitä. Varhaiskasvatuksella ja esiopetuksella on
merkittävä asema lasten kulttuurikasvatuksen to-
teuttajana. Kulttuurikasvatus integroituu esiope-
tuksen oppimiskokonaisuuksiin ja koko esiope-
tussyksikön toimintakulttuuriin. Sen tavoitteena on
kehittää lapsen monipuolista ilmaisua, mielikuvit-
usta ja luovuutta sekä tukea itsetuntoa. Se antaa
mahdollisuuksia kulttuuriin elämyksiin ja taiteel-
liseen toimintaan sekä laadukkaaseen lastenkult-
tuuriin. Lastenkulttuurilla tarkoitetaan sekä lasten
tekemää että lapsille tehtyä taidetta, lasten omaa
kulttuuria ja lapsille suunnattua kulttuuritarjontaa.
Lapsella tulee olla mahdollisuus toimia monipuol-
lisesti taiteen eri alueilla.

[Oulun kaupungin varhaiskasvatuksen kulttuu-
rioppaaseen](#) on kirjattu kulttuurikasvatussuunni-
telma. Se sisältää esiopetuksen kulttuurikasva-
tuksen tavoitteet ja sisällöt. Esiopetussyksiköissä
toimii kulttuurivastaava, joka laatii vuosittain yh-
dessä yksikön muun henkilöstön kanssa yksik-
kökohtaisen kulttuurikasvatussuunnitelman, joka
toteutuu osana esiopetustoimintaa. Näin luodaan
perusta oululaisten lasten yhdenvertaiselle mah-
dollisuudelle osallistua ja tutustua monipuolises-
ti kulttuuriin ja taiteisiin sekä saada myönteinen
ja elämyksellinen kokemus kulttuurista esiope-
tuksessa, lähiympäristössä ja kulttuurilaitoksissa.
Tukimateriaalia on saatavilla kaupungin sisäises-
tä intrasta sekä yksityisten päiväkotien työtilasta.

Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö Alaköö-
ki järjestää toimintaa kulttuurilaitoksissa päivä-
kodeissa tapahtuvan kulttuurikasvatuksen mo-
nipuolistamiseksi. Alaköökin ja kulttuurilaitosten
yhteistyössä järjestämän toiminnan maksutto-
muus tukee taiteellisen ja kulttuurisen kokemu-
sen yhdenvertaista saavutettavuutta merkittävä-
sti. Taide- ja kulttuurikasvatusta lisäävät Oulussa
myös kulttuurilaitosten tuottamat kiertävät näyt-
telyt.

Alakööki tukee varhaiskasvatusyksiköiden kult-
tuurikasvatuksen toteuttamista. Lapsille Alaköö-
ki toteuttaa elämyksellistä ja kokemuksellista

Alakööki tukee
kulttuurikasvatuksen
toteuttamista: lapsille
elämyksellistä ja koke-
muksellista toimintaa ja
henkilöstölle koulutuksia
ja muita tilaisuuksia.

toimintaa ja esiopetuksen henkilöstölle järjeste-
tään koulutuksia ja muita tilaisuuksia. Alakööki
organisoi Oulun kaupungin kunnallisten päiväko-
tien ja kulttuurilaitosten välisen kulttuurikummi-
toiminnan. Kulttuurikummeina toimivat eri kult-
tuurilaitosten työntekijät sekä taiteilijat. Oulussa
varhaiskasvatuksella on kaksivuotiset kulttuuri-
teemakaudet. Alakööki julkaisee kulttuuriteema-
vuosille vinkkimateriaalin, jossa on eri kulttuuri-
tahojen ja kulttuuritoimijoiden tapahtumia, jotka
tukevat teemavuoden toteutumista. Kulttuuri-
teemat pyritään huomioimaan kulttuurilaitosten
kanssa tehtävässä yhteistyössä.

Varhaiskasvatuksen Kulttuurikapsäkki-työryh-
mä toimii varhaiskasvatuksessa ja esiopetukses-
sa kulttuurikasvatuksen tukijana, asiantuntijana,
kehittäjänä ja keskustelun ylläpitäjänä. Kulttuuri-
kapsäkki suunnittelee kulttuurikasvatuksen yhteis-
sen teeman sekä suunnittelee kulttuurikoulutuk-
sia varhaiskasvatuksen henkilöstölle.

Digitalisaatio

Digitaalisuus on osa jokaisen arkea. Tieto- ja viestintäteknisiä taitoja tarvitaan niin opiskelussa, työelämässä kuin ihmisten välisessä kommunikoinnissakin. Esiopetuksessa digitaalisuus on osa toimintakulttuuria, jota ylläpidetään ja kehitetään jatkuvasti. Oulun kaupungin varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa digitoimintakulttuuria edistetään Välkyt-toimintamallin avulla.

Opetushallitus on julkaissut alkuvuodesta 2021 Uudet lukutaidot -kehittämishojelman. Sen tavoitteena on vahvistaa lasten ja nuorten medialukutaitoja, tieto- ja viestintäteknologisia taitoja (TVT) sekä ohjelmoinnin osaamista varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa. Uudet lukutaidot - kehittämissohjelma on osa opetus- ja

Mediakasvatus on osa arkea; pedagogista tarrtumista lapsilta nouseviin aiheisiin ja ideoihin!

kulttuuriministeriön laajempaa Oikeus oppia -kehittämissohjelmaa (2020–2022). Esiopetuksen osalta tarkemmat kuvaukset löytyvät osoitteesta <https://uudetlukutaidot.fi/esiopetus/>.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

- Käytännön taidot ja oma tuottaminen
- Tiedonhallinta sekä tutkiva ja luova työskentely
- Vastuullisuus ja turvallisuus
- Vuorovaikutus

Medialukutaito

- Median tulkinta ja arviointi
- Median tuottaminen
- Toiminta mediaympäristössä

Ohjelmistoosaaminen

- Ohjelmoidut ympäristöt ja niissä toimiminen
- Ohjelmoinnin ajattelu
- Tutkiva työskentely ja tuottaminen

Kansainvälisyys

Sivistysohjelman mukaisesti oululainen on maailmankansalainen. Maailmankansalaisuuden tietoja, taitoja ja asenteita on kuvattu kieli- ja kulttuuritietoisuuden tavoitteina ja sisältöinä esiopetuksen osalta oululaiseen Maailmankansalaisen polkuun. Lasten kansainvälisyysvalmiuksia kehitetään kulttuurikasvatuksen, osallisuuden, kielellisen- ja kulttuurisen moninaisuuden kohtaamisen sekä monipuolisten kokemusten ja elämysten kautta. Esiopetusikäisen lapsen kansainvälisyys

voi olla kotikansainvälisyyttä, jolloin kansainvälisyyttä koetaan esimerkiksi vierailuiden tai virtuaalisen yhteistyön kautta. Kotikansainvälisyyden tueksi on koottu Oulusta maailmalle -materiaali. Myös kielisuihkutukset ja sitä kautta kulttuuriin tutustuminen ovat kansainvälisyyskokemuksia kotikansainvälisyyden keinoin. Henkilöstön osaamisen kehittämisessä kansainvälisellä toiminnalla on merkittävä rooli.

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiseksi asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä luvussa 4 kuvatut esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä³⁶. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon raken-

tumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimäisen ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Oppimisympäristöt Oulun esiopetuksessa

Toimintakulttuuri on kokonaisuus, johon oppimisympäristöt rakentuvat. Monipuoliset oppimisympäristöt mahdollistavat esiopetuksen yleisten ja lasten yksilöllisten tavoitteiden toteutumista sekä ohjaavat menetelmien valintaa. Olemassa olevia tiloja hyödynnetään luovasti ja joustavasti huomioiden eri-ikäisten ja erilaisten oppijoiden tarpeet ja tavoitteet. Tilaratkaisut mahdollistavat monenlaisten työtapojen käyttämisen ja lasten päivittäisen leikin. Oppimisympäristöjen suunnittelussa ja rakentamisessa huomioidaan lapsiryhmän kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen moninaisuus. Lapsi, oppiminen ja leikki ovat tilankäytön keskeiset lähtökohdat ja päämäärät.

Esiopetuksessa kiinnitetään erityisesti huomiota piha-alueiden ja lähiympäristön hyödyntämiseen oppimisessa ja leikkiympäristönä. Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden Sivistysohjelma 2026 linjaa yhdeksi varhaiskasvatuksen tavoitteeksi ”Puoli päivää pihalla” – oppimisen ja

oppimisympäristöjen laajentamisen ulos. Tämä tarkoittaa lisääntyvää ulkoilua, retkeilyä ja lähiympäristön hyödyntämistä eri oppimiskokonaisuuksien pedagogisten tavoitteiden toteutuksessa.

Oppimisympäristöjen monipuolinen käyttö edistää erilaisten oppijoiden vahuuksien löytymistä ja tukemista.

Esiopetuksen oppimisympäristö käsittää fyysisen lähiympäristön, psyykkisen ilmapiirin sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen. Hyvin rakennettu oppimisympäristö tarjoaa lapselle mahdollisuuden toimia kehitysvaiheelleen sopivalla tavalla. Esiopetuksen henkilöstöllä on vastuu ja velvollisuus edistää lapsen hyvinvointia, oppimista ja leikkiä kaikissa ympäristöissä ja tilanteissa, joissa lapsen kanssa toimitaan päivän aikana. Oppimisympäristön pysyvyys, toistuvuus ja ennakoitavuus lisäävät lapsen turvallisuuden ja hallinnan tunnetta.

HYVÄSSÄ SOSIAALISESSA OPPIMISYMPÄRISTÖSSÄ

- Kaikkien aikuisten luottamuksellinen yhteistyö antaa vuorovaikutusmallin lapsen omiin ihmissuhteisiin.
- Lapsen hyvä arki rakentuu hyvistä, kunnioittavista kohtaamisista sekä aikuisten että toisten lasten kanssa.
- Myönteinen, iloinen, avoin, rohkaiseva ja lämmin ilmapiiri vahvistavat lapsen hyvinvointia.
- Ryhmän kaveritaitoja vahvistetaan yhteisten keskustelujen ja erilaisten leikkien avulla.
- Myönteinen palaute luo hyväksyvää ilmapiiriä ja toisten arvostusta.
- Erilaisia mielipiteitä kuunnellaan ja kunnioitetaan.
- Yhteistyö huoltajien kanssa on kunnioittavaa, arvostavaa ja avointa.
- Huoltajia kuullaan ja heidät nähdään tärkeänä osana yhteisöä.

HYVÄSSÄ PSYKKISESSÄ OPPIMISYMPÄRISTÖSSÄ

- Henkilöstö kuuntelee lasten ajatuksia ja mielipiteitä sekä vastaa lasten toiminta-aloitteisiin ja kysymyksiin.
- Lasten itsetunnon kehittymistä tuetaan rohkaisemalla ja tarjoamalla onnistumisen mahdollisuuksia.
- Perusturvallisuus ja hyvinvointi syntyvät siitä, että aikuiset ja lapset tuntevat toisensa hyvin ja lapset kokevat hyväksyntää juuri sellaisina kuin he ovat. Lähtökohtana lapsen itsetunnon vahvistamisessa on, että aikuinen on kiinnostunut lapsesta.

Tykkään ulkoilusta.
Ulkona saa juosta.

Kulttuurilaitosten ja liikuntapalveluiden tarjoamia mahdollisuuksia käytetään monipuolisesti ja säännöllisesti. Yhteistyö tukee laaja-alaisen osaamisen alueiden sekä oppimiskokonaisuuksien tavoitteiden toteutumista.

Tieto- ja viestintäteknologia on osa esiopetuksen oppimisympäristöä. TVT-laitteita käytetään lapsiryhmissä suunnitelmallisesti oppimisen ja vuorovaikutuksen tukena. Sen käytössä korostuu yhteisöllinen toiminta, dokumentointi, tiedonhaku ja lasten toimijuus. Tieto- ja viestintäteknologisessa oppimisympäristössä huomioidaan käytettävien laitteiden ja sovellusten tietoturvallisuus ja toiminnan eettisyys.

HYVÄSSÄ FYYSISSÄ YMPÄRISTÖSSÄ

- Lapselle ominaiset tavat toimia toteutuvat.
- Lapsen mielenkiinto, uteliaisuus ja innostus kokeilemiseen ja oppimiseen herää.
- Leikki ja muu toiminta voidaan eriyttää pienempiin ryhmiin. Lapsella on tilaa leikkiin ja rauhoittumiseen.
- Lasten leikin kehitysvaiheet on otettu huomioon leikkiympäristössä.
- Lapsen osallisuus sekä suunniteltuun että arviointiin mahdollistuu.
- Sisä- ja ulkotilojen välineistö on rikas, monipuolinen ja lasta leikkimään ja tutkimiseen houkutteleva ja innostava.
- Välineistö on lasten käytössä.
- Hyödynnetään lähiympäristöä, luontoa ja vuodenaikojen vaihtelua.

HYVÄSSÄ PSYKKISESSÄ YMPÄRISTÖSSÄ

- Lapsille puhutaan myönteiseen äänensävyyn ja otetaan katsekontakti.
- Kuunnellaan ja tunnistetaan lapsen huolenaiheita ja vastataan niihin lämpimästi.
- Lasten erilaisuus tunnustetaan, otetaan huomioon ja hyväksytään.
- Lapsille osoitetaan lämpöä ja kiintymystä.
- Lapset saavat lohtua ja pääsevät syyliin sitä tarvitessaan.
- Lasten mielipiteitä, kysymyksiä ja toiminta-aloitteita kuunnellaan ja niihin vastataan.
- Lasten itsetuntoa tuetaan kehumalla, rohkaisemalla ja tarjoamalla onnistumisen mahdollisuuksia.
- Henkilöstö arvostaa arjen kaikkia tilanteita lasten oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta tärkeinä tilanteina ja toimivat niissä lasten oppimista ja hyvinvointia edistäen

HYVÄSSÄ SOSIAALISESSA YMPÄRISTÖSSÄ

- Henkilöstön keskinäinen vuorovaikutus on hyväksyvää, positiivista ja toimii mallina lapsille.
- Henkilöstö edistää hyvän ilmapiirin syntymistä ja luovat lapsille mahdollisuuden kokea yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta.
- Henkilöstö vaalii lasten ystävyysuhteiden rakentumista ja jatkuvuutta.
- Lasten keskinäisiä sosiaalisia suhteita tuetaan.
- Henkilöstön ja huoltajien vuorovaikutus on arvostavaa ja avointa ja huoltajat nähdään tärkeänä osana sosiaalista yhteisöä.
- Erilaisia mielipiteitä kuunnellaan ja kunnioitetaan ja niistä keskustellaan rakentavasti.

Varhaiskasvatusympäristön arviointi – lähde: Ediva

Hyvän varhaiskasvatusympäristön tunnusmerkkejä ovat

- Muuntuvuus, jatkuva havainnointi ja arviointi
- Lasten osallisuus ympäristön suunnittelussa
- Lapselle ominaisten toimintatapojen toteutuminen
- Pienryhmätoiminnan mahdollistuminen
- Esteettisyys ja viihtyvyys
- Kiireetön ja rauhallinen ilmapiiri edistää koko varhaiskasvatusyhteisön hyvinvointia.
- Ympäristön turvallisuus on kaiken perusta.

Jokaisella esiopetuyksiköllä on turvallisuusohjeet, jotka sisältävät vuosittain päivitettävän pelastussuunnitelman. Henkilöstön on kaikissa tilanteissa huomioitava turvallisuusnäkökulmat.

Esiopetuksen henkilökunta arvioi vuosikellon mukaisesti fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista oppimisympäristöä varhaiskasvatusympäristön arviointimallin avulla. Ylhäällä olevassa kuvassa ovat arvioitavien asioiden sisällöt.

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia

yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla³⁷.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvu- ja oppimisympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa.

37 Perusopetuslaki 47a (1267/2013)

Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluhuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatustalv palveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta

toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä³⁸. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Siirtyminen kotoa tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Yhteistyö esiopetuksen aikana Oulussa

Esiopetus on osa varhaiskasvatusta ja siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen sujuu luontevasti varhaiskasvatuksen piirissä olleen lapsen elämässä. Lapselle laadittu varhaiskasvatussuunnitelma on hyvä perusta lapsen siirtymässä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Varhaiskasvatussuunnitelma siirtyy lapsen mukana esiopetukseen.

Esiopetusyksiköt osallistuvat omilla alueillaan yhteistyöhön muiden alueen toimijoiden kanssa. Esiopetusyksiköt kuvaavat omia yhteistyökäytäntöjään lukuvuosisuunnitelmissa. Esiopetusryhmät tekevät suunniteltua ja tavoitteellista yhteistyötä lähikoulun kanssa. Yhteistyö perusopetuksen ja nuorisopalveluiden, kulttuuri- ja liikuntapalveluiden, hyvinvointipalvelujen, eri oppilaitosten, seurakuntien, järjestöjen ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa monipuolistaa esiopetuksen toimintaa ja laajentaa oppimisympäristöjä.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö Oulun esiopetuksessa

Esiopetuksen sisällöistä, järjestämisestä ja esiopetukseen ilmoittautumisesta tiedotetaan huoltaja Oulun kaupungin internetsivuilla. Tietoa saa myös esiopetusyksiköistä sekä niiden kotisivujen kautta. Huoltajilla ja lapsilla on mahdollisuus tutustua ennakkoon tulevaan esiopetusyksikköön sekä -ryhmään.

Huoltajia tiedotetaan esiopetukseen yleisesti liittyvistä ajankohtaisista asioista. Esiopetusryhmässä/ryhmissä järjestetään vanhempainiltoja. Esiopetustoimipaikat voivat järjestää myös muita yhteisiä tilaisuuksia, joissa huoltajat voivat tavata toisiaan. Tämän lisäksi järjestetään alueellinen Esiopetuksesta kouluun –vanhempainilta seuraava syksynä kouluun menevien lasten huoltajille.

Päivittäiset kohtaamiset luovat pohjaa vastavuoroiselle ja kunnioittavalle yhteistyölle. Huoltajille

Me huoltajat toivomme vapaaehtoista osallistumista ja kasvattajien aktiivisuutta tarjota meillekin mahdollisuuksia osallistua päiväkodin toimintaan.

kerrotaan lapsen päivän tapahtumista ja iloitaan yhdessä onnistumisista. Yhdessä keskustellen pohditaan lapsen kasvun ja oppimisen etenemiseen liittyviä asioita. Huoltajilla on oikeus vähintään kahteen henkilökohtaiseen lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa koskevaan keskusteluun esiopetusvuoden aikana. Huoltajien kanssa yhteistyössä varmistetaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömän tiedon siirtyminen lapsen opinpolun aikaisissa siirtymävaiheissa lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksen sisällä eri toimintamuodosta toiseen, sekä lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen. Kodin ja esiopetuksen yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus ja järjestetään myös eri paikkakunnalla asuville huoltajille mahdollisuus osallistua lapsen esiopetusvuoteen.

Huoltajat saavat mahdollisuuksia osallistua esiopetuksen kehittämiseen ja yhteisöllisyyden vahvistamiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajat voivat osallistua yhteiseen toimintaan ja kertoa omasta kulttuuristaan ja kielestään. He

voivat esitellä työtään ja työpaikkojaan esimerkiksi sähkökoisten järjestelmien kautta. Esiopetusyksiköissä voi toimia vanhempainoimikuntia. Vanhempainoiminnan kautta lisätään yhteisöllisyyttä ja osallisuutta kodin ja esiopetuksen yhteisessä ympäristössä. Yhteistyö on arkea, yhteisiä tapahtumia ja teemapäiviä.

Oulun kaupungissa jokainen esiopetusyksikö nimeää yhteisöllisistä asioista vastaavan monialaisen opiskeluhoitoryhmän lukuvuodeksi kerrallaan. Päiväkodinjohtaja tai rehtori vastaa opiskeluhoitoryhmän toiminnasta. Suositeltava käytäntö on, että opiskeluhoitoryhmän kokoonpanossa on mukana myös lasten ja huoltajien edustus.

Oulun kaupungissa järjestetään kaksi kertaa vuodessa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen Vanhempainforum yhteistyössä Oulun alueellisen vanhempainyhdistyksen kanssa. [Oulun alueellisen vanhempainyhdistys ry \(kouluvanhemmat.fi\)](http://www.kouluvanhemmat.fi)

Opetuksen järjestäjä luo edellytykset kodin ja koulun yhteistyölle. Yhteistyön lähtökohtana on osapuolten yhdenvertainen ja tasa-arvoinen kunnioitus ja kohtelu. Tavoitteena on vuoropuhelun aikaansaaminen oppilaan kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Kodin ja koulun yhteistyössä otetaan huomioon perheiden kieli- ja kulttuuritausta. Huoltajille annetaan tietoa suomalaisesta koulusta ja koulutusjärjestelmästä, opetussuunnitelmasta, oppilaan arvioinnista, opetusmenetelmistä ja perusopetukseen valmistavassa opetuksessa käytettävästä oppilaan omasta opinto-ohjelmasta. Perheille annetaan tietoa perusopetukseen siirtymisestä sekä jatko-opintomahdollisuuksista perusopetuksen jälkeen.

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015)

Yhteistyö huoltajien kanssa 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa

Valmistavan opetuksen ja huoltajien välisessä yhteistyössä huomioidaan perheen kulttuuritausta ja kokemukset lähtömaasta. Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tavoitteista ja toimintatavoista, valmistavan opetuksen sisällöistä ja toteuttamisesta sekä lapselle laadittavasta lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmasta. Huoltajat osallistuvat lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laadintaan ja heitä kannustetaan osallistumaan esiopetuksen toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Perheiden osallistuminen mahdollistetaan esimerkiksi tulkkipalveluja käyttäen.

Huoltajien kanssa käydyssä keskustelutilaisuudessa täytetään Pienten kielirepun Eväspussi-osio. Keskustelun ja kirjausten avulla saadaan tietoa lapsen kielitaustasta: oman äidinkielen osaamisesta ja kielitaidosta.

Yhteistyö siirtymävaiheessa esiopetuksesta kouluun Oulussa

Esi- ja alkuopetuksen yhteisen toiminnan tavoitteena on, että lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksessa esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen etenee joustavasti lapsen tarpeista lähtien.

Oulussa esi- ja alkuopetuksen yhteistyötä toteutetaan alueellisissa verkostoissa. Alueelliseen verkostoon kuuluvat kaikki esiopetusta järjestävät yksiköt sekä alakoulut. Jokaisessa verkostossa toimivat esiopetuksen ja alkuopetuksen koordinaattorit, joiden tehtävänä on verkostotapaamisten järjestäminen sekä alueellisen yhteistyön kehittäminen yhteistyössä esi- ja alkuopettajien kanssa. Alueverkostossa voi olla useita esiopetusyksiköitä ja kouluja. Lähiyhteistyötä tehdään koulun ja läheisten esiopetusyksiköiden kanssa ja sitä koordinoi kussakin yksikössä valittu yhteysopettaja. Yhteysopettaja valitaan koulun ja esiopetusyksikön lukuvuoden ensimmäisessä suunnittelukokouksessa.

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyön tavoitteena on yhdessä tekeminen ja yhteisen toimintakulttuurin kehittäminen.

Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden alaisuudessa toimiva esi- ja alkuopetuksen yhteistyöryhmä Alpo on mukana esi- ja alkuopetuksen sujuvien siirtymien ja joustavien toimintamallien kehittämistyössä.

Esi- ja alkuopetuksen kehittäjäopettajat koordinoivat ja ohjaavat esi- ja alkuopetuksen alueellisia verkostoja yhdessä Alpo-työryhmän kanssa. Tiedonkulussa painotetaan vastavuoroisuutta Alpo-työryhmän ja kentän toimijoiden välillä.

Oulun kaupungin esi- ja perusopetuksen toimijoiden yhteistyönä on laadittu siirtymävaiheen prosessikuvaus esiopetuksesta perusopetukseen. Tavoitteena on yhtenäinen linja siirtymävaiheiden käytännössä. Tiedonsiirrossa esiopetuksesta kouluun tavoitteena on opetuksen, oppimisen tuen ja opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeisen tiedon siirtyminen. Tiedonsiirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä. Prosessikaavio ja -kuvaukset löytyvät kaupungin sisäisestä intrasta ja yksityisten päiväkotien työtilasta.

Yksiköissä kirjataan esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmaan lähiyhteistyön tavat ja niitä tarkennetaan läpi toimintakauden yhteistyössä lähikoulun kanssa 5–8-vuotiaiden pedagogiseen suunnitelmaan.

Esi- ja alkuopetuksen lähiyhteistyön tavoitteena on, että yhdessä suunnitellaan ja järjestetään opetussuunnitelmien mukaisia yhteistoiminnallisia

oppimiskokonaisuuksia lukuvuoden aikana. Tavoitteena on yhdessä tekeminen ja yhteisen toimintakulttuurin kehittäminen.

Siirtymävaihe 6-vuotiaiden valmistavasta opetuksesta kouluun Oulussa

Keväällä lähikoulun opettajat tutustuvat esiopetuksessa oleviin valmistavaan opetukseen osallistuviin lapsiin ja suunnittelevat opetuksen järjestämistä yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa. Toiminta tapahtuu yhteistyössä huoltajien, esiopetuksen ja perusopetuksen opettajien kesken.

Tiedonsiirrossa esiopetuksesta kouluun tavoitteena on opetuksen, oppimisen tuen ja opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeisen tiedon siirtyminen. Tiedonsiirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Lapsella on oikeus valmistavaan opetukseen vielä oppivelvollisuuden alettua. Valmistavaa opetukseen osallistuvalla on myös oikeus siirtyä perusopetukseen tai esiopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen tuntimäärien täyttymistä, jos hän pystyy seuraamaan perusopetusta tai esiopetusta ja hänen kielitaitonsa on riittävä.

4

Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet Oulussa

Esiopetus on luonteva jatkumo aikaisemmalle varhaiskasvatukselle. Esiopetuksessa lapsi ohjataan oppimisen äärelle, häntä tuetaan ja rohkaistaan. Lapsi etenee omaan tahtiinsa, hänellä on mahdollisuus keskittyä tavoitteiden mukaiseen sekä lapsen mielenkiinnon kohteet huomioidaan toimintaan ja leikkiin. Herätetään lapsen kiinnostus oppimista kohtaan. Opettaja ja esiopetusryhmän henkilöstö ovat sensitiivisiä pedagogisen toiminnan mahdollistajia, oppimisympäristöjen luoja, tavoitteiden tarkentajia ja palautteen antajia. Henkilöstö havainnoi, kuuntelee, keskustelee, pohtii ja haastaa pohtimaan, tutkii yhdessä ja innostuu yhdessä lasten kanssa. Myönteinen ja innostava oppimisen ilmapiiri tukee lapsen toimintaa vertaisryhmässä. Lapselle sanallistetaan hänen osaamistaan ja iloitaan siitä yhdessä. Sinnikästä harjoittelua kannattaa aina kehua. Lapsen onnistumisen kokemukset ja niistä syntyvä taitamisen tunne on hyvän itsetunnon perusta.

Oppimaan oppimisen taitojen perusta luodaan varhaiskasvatuksessa. Oppimaan oppiminen on kykyä ja halua ottaa vastaan oppimishaasteita. Se on valmiutta ja sinnikkyyttä jatkaa työskentelyä myös silloin, kun tehtävät ovat vaikeita. Oppimaan oppimisen taitoihin kuuluu kyky ylittää epäonnistumisen tuottama pettymys tai sen uhka. Kyky

iloita ja nauttia uusista haasteista, oppimisesta ja omasta osaamisesta kuuluu oppimaan oppimiseen. Oppimaan oppiminen on osaamista ja asennetta, tietoa ja tunnetta.

Sopivasti haastava oppimistehtävä käynnistää lapsessa sekä ajattelun että tunteet, tehtävän suorittaminen perustuu näiden vuorovaikutukseen.

Jokaisen lapsen omien vahvuuksien ja tavan toimia tunnistaminen on oppimisen ja hyvinvoinnin perusta. Omien vahvuuksien tunnistaminen ja hyödyntäminen edistävät myönteisen minäkäsityksen syntymistä.

Opetussuunnitelmatyöhön toimintavuoden 2015-2016 aikana osallistunut huoltajista koostuva ryhmä piti tärkeänä lasten aktiivista toimijuutta, osallisuutta ja tasa-arvoista toimintaa. Huoltajat korostivat myös monipuolisten oppimisympäristöjen merkitystä ja yhteistyötahojen hyödyntämistä esiopetuksessa. Huoltajien mielestä lasten tulee tuntea kuuluvansa ryhmään. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan uusia asioita ja mahdollistetaan lasten valintojen tekeminen. Turvallinen ilmapiiri kannustaa yrittämään ja erehtyminen on sallittua. Lasten erilaiset taitotasot huomioidaan ja toimintaa eriytetään.

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa (luku 2.5) kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja

toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Monipuoliset työtavat Oulun esiopetuksessa

Oululainen esiopetus on lapsen kiinnostuksen kohteista ja laaja-alaisen osaamisen alueista lähtevää toiminnallista esiopetusta. Esiopetus ei perustu valmiin, painetun materiaalin ja tehtäväkirjojen käyttöön. Toiminnan toteuttamisen lähtökohtana on monipuolisten ja moniaististen työtapojen ja oppimisympäristöjen käyttö. Jokaisen lapsen esiopetuspäivään tulee kuulua oppimista leikkien, liikkuen, tutkien ja itse luoden. Lapsen päivästä muodostuu kokonaisuus, jossa kaikki päivän tilanteet mahdollistavat kasvun ja oppimisen. Kun lapsen kiinnostuksen kohteisiin vastataan ilmiöitä tutkimalla, tietoa keräämällä, päättelyllä, ratkaisuja keksimällä sekä dokumentoinnilla, toiminnalla on osallisuuden kokemusta vahvistava merkitys.

Esiopetuksessa työskennellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä. Tavoitteena on lapsen tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukeminen sekä rauhallisen ja kannustavan ilmapiirin luominen kaikkeen toimintaan. Ryhmien muodostamisessa otetaan huomioon muun muassa lasten ikä, kehitysvaiheet, kiinnostuksen kohteet, toiminnan tavoitteet sekä sisällöt. Ryhmät voivat vaihdella toiminnan sisällön mukaan, eriyttämisen avulla kaikilla lapsilla on sopivan haastavaa toimintaa. Vertaisryhmän merkitys lapsen oppimisen ja onnistumisen kokemusten kannalta on merkittävä.

Pedagogisen toiminnan suunnittelun perustana on lapsen sekä lapsiryhmän tapa toimia ja oppia. Jokaisella lapsella on ominainen tapa lähestyä opittavaa asiaa, hankkia ja käsitellä tietoa. Lapsi voi olla pohtiva, kyselevä ja itsenäisesti toimiva. Hän voi tarvita aikaa ja rauhaa tekemiseensä tai hän kilpailee kavereiden kanssa, kuka ennätää ensimmäiseksi.

Toiminnallinen esiopetus sisältää monipuolisia työtapoja, joiden tehtävänä on edistää oppimista leikin keinoin. Toiminnallisuus kehittää ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja sekä aktiivista osallistumista. Toiminnallisuus lisää yhteistyötaitoja. Koko kehon käyttö aktivoi aivoja monella

tavalla ja näin mahdollistaa pysyvämpien muistijälkien syntymisen ja erilaisten oppijoiden huomioimisen. Esimerkiksi pistetyöskentely lukujohtaitojen opettelussa mahdollistaa liikkeen ja liikkumisen yhdistämisen opeteltavaan asiaan ja samalla käsitteiden oppiminen helpottuu. Toiminnallinen äidinkieli voi olla esimerkiksi kirjainmetästä kartan avulla piha-alueella. Toiminnallisuus lisää lasten kiinnostusta ja motivaatiota, se tuo mukanaan oppimisen iloa. Eheytytyn opetuksen periaatteiden mukaisesti yhdistetään eri oppimiskokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla toimintaa suunniteltaessa.

Leikki ja leikkillisuus ovat lapsen oppimiselle merkityksellisiä. Leikin kautta on helppo luoda myönteisiä oppimiskokemuksia ja innostaa oppimaan uutta. Leikkien lapsi oppii monia tietoja ja taitoja ja hänen laaja- alainen osaamisensa kehittyy. Leikin tuottama mielihyvä kannustaa lasta kokeilemaan omia kykyjään ja uskalluksen rajoja.

Esiopetuksessa
leikki on keskeinen
pedagoginen
menetelmä.

Leikkiessään lapsi testaa ja tulkitsee oppimiaan tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Hän ajattelee, kuvittelee ja leikkii yhtä aikaa, leikissä kaikki on mahdollista. Lapsi keskustelee, ehdottaa, kuuntelee ja sopii yhteisen tavan toimia. Leikkiessään lapsi säätelee tunteitaan ja käyttäytymistään. Ajattelu on leikin työväline. Parhaimmillaan leikki tuottaa ryhmässä yhteisöllisyyttä, osaamista sekä myönteistä tunneilmastoa. Esiopetuksessa leikki on keskeinen pedagoginen menetelmä.

Digitaalisuus on esiopetuksen työväline, jota hyödynnetään kaikilla oppimisen alueilla. Aikuiset hallitsevat laitteiston hyvän peruskäytön. TVT-välineitä käytetään suunnitelmallisesti oppimisen ja vuorovaikutuksen tukena.

Lapsia innostetaan ja rohkaistaan käyttämään TVT:a monipuolisesti. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin TVT-välineisiin, palveluihin ja sovelluksiin sekä havainnoidaan sen roolia yhteiskunnassa. Lasten kanssa otetaan kuvia ja videoita sekä haetaan tietoa laitteiden avulla. Pelaaminen ja leikkinen ovat tärkeässä roolissa erilaisten taitojen oppimisessa, myös digitaalinen pelaaminen. Käytössä olevat pelit tukevat lapsen kasvua ja oppimista. Lapsia kannustetaan tuomaan omia ajatuksia ja ideoita esiin myös digitaalisin keinoin. Lapset tuottavat itse ja yhdessä toisten lasten kanssa esimerkiksi animaatioita, elokuvia, musiikkia, sähköisiä kirjoja ja valokuvia. Ohjelmoinnin alkeisiin

tutustutaan toiminnallisesti ja osaamista syvennetään myöhemmässä vaiheessa itse kokeilemalla ohjelmoinnin alkeita.

Lapsia ohjataan TVT:n turvalliseen käyttöön opettelemalla laitteiden käyttöä yhdessä aikuisen kanssa. Lasten kanssa sovitaan yhteisistä säännöistä ja laitteiden käsittelystä. Kuvaamisessa ja videoinnissa otetaan huomioon myös eettinen näkökulma. Ergonomiaa opetellaan kiinnittämällä huomiota työskentelyasentoihin.

Työtapojen valinnassa ja arvioinnissa otetaan huomioon lapsilta ja huoltajilta saatu palaute. Lapsilta kerätään palautetta työskentelystä aktiivisesti erilaisin menetelmin. Esiopetusryhmän henkilökunta suunnittelee ja arvioi toteuttamiaan työtapoja yhteisissä tiimipalaverissa, yksikön toimintasuunnitelman arvioinnin yhteydessä sekä omissa kehityskeskusteluissaan.

Leikki on tärkeää, koska siinä oppii, mutta leikki on tärkeää myös itsessään tai oikeastaan juuri siksi. Se oppiminen ja asioiden käsittely tulee siinä sivussa.

Oppimisympäristö ja monipuoliset työtavat 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa Oulussa

Valmistavassa opetuksessa opetusta eheytetään erilaisten teemojen, leikin, projektien, ja päivittäisen pedagogisen toiminnan avulla käyttäen monipuolisia työtapoja ja menetelmiä. Kuvien käyttö oppimisympäristössä ja päivän eri tilanteissa auttaa lasta arjen sujumisessa sekä suomen kielen oppimisessa. Opetuksen eriyttämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet, kehitystaso ja kiinnostuksen kohteet sekä lapsen tapa oppia ja hankkia ja käsitellä tietoa. Toimintatapana on pienryhmäpedagogiikka.

Oulussa valmistava opetus koostuu päivittäin neljän tunnin opetusajasta sekä yhdestä suomen kielen opettamiseen keskittyvästä tunnista, joka voi sijoittua ennen tai jälkeen esiopetusajan. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa valmistavan opetuksen sisällön suunnittelusta, toiminnasta ja arvioinnista. Suomen kielen opetusta voi antaa varhaiskasvatuksen opettajan lisäksi myös muu esiopetuksen henkilöstöön kuuluva. Suomen kielen opetuksen sisältö suunnitellaan valmistavassa opetuksessa olevan lapsen lähtökohdista, mutta oppimistilanteissa voi olla mukana myös muita lapsia.

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa hyödynnetään kokemuksellisia ja toiminnallisia oppimisympäristöjä ja monipuolisia opetusmenetelmiä ja työtapoja. Monipuoliset oppimisympäristöt tarjoavat oppilaalle mielekkäitä ja monipuolisia tilanteita käyttää kieltä eri kommunikaatioympäristöissä. Erilaiset tilanteet kehittävät oppilaan kykyä toimia sekä itsenäisenä yksilönä että yhteisön jäsenenä ja antavat valmiuksia elinikäiseen oppimiseen. Erilaiset oppimisympäristöt tutustuttavat oppilasta myös suomalaiseen kulttuuriin ja edistävät hänen kotoutumistaan lähiympäristöön sekä laajemmin suomalaiseen yhteiskuntaan.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen aikana on tarpeen oppia vähitellen myös itsenäistä työskentelyä, tiimityöskentelyä, tieto- ja viestintätekniisiä taitoja ja tiedonhakutaitoja. Oppiminen on sidoksissa oppilaan aiempiin tietoihin ja oppimisstrategioihin ja on siten jokaisella yksilöllistä. Koska eri oppiaineet ja niiden tavat käyttää kieltä ovat keskeisiä perusopetukseen valmistavassa opetuksessa, opetus edellyttää kielitietoisia työtapoja kaikissa oppiaineissa. Erilaisten tekstien lukemisen, ymmärtämisen, tulkitsemisen ja tuottamisen taidot ovat keskeisiä. Kielitietoiset työtavat edellyttävät opettajien yhteistyötä ja yhteistä ymmärrystä kielen merkityksestä oppimisessa.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaat eroavat toisistaan kielitaidoltaan, oppimis- ja opiskeluvalmiuksiltaan, kiinnostuksen kohteiltaan ja motivaatioltaan sekä oppimistarpeiltaan. Valmistava opetus pyritään järjestämään niin, että nämä oppilaiden väliset erot otetaan huomioon. Esimerkiksi eri-ikäiset ja kielitaidoltaan eritasoiset oppilaat voidaan jakaa omiksi ryhmikseen. Lisäksi oppilaiden erilaiset oppimistarpeet voidaan ottaa huomioon eriyttämällä opetusta. Valmistavaa opetusta kehitetään tavoitteellisesti ja pitkäjänteisesti yhtenäisenä kokonaisuutena, jossa kielitaito ja muut valmiudet kehittyvät jatkuvasti. Oppilaat saavat myös mahdollisuuksia oppia toisiltaan, tukea toisiaan ja toimia kielenkäytön mallina toisilleen. Tärkeässä asemassa on opettajan antama vuorovaikutuksellinen tuki, jonka avulla oppija suoriutuu myös sellaisista tehtävistä, jotka voisivat itsenäisesti olla mahdottomia suorittaa.

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015)

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta³⁹. Arviointilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä⁴⁰. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla⁴¹. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahuuksista ja kehittämisalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kunkin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan

tukea lastaan⁴².

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁴³. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapselle mahdollisesti laadittua oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille annetaan lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁴⁴. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

39 Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998); Perusopetusasetus 14 § 2 mom. (852/1998)

40 Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012)

41 Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

42 Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)

43 Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

44 Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Oulun esiopetuksessa

Pedagoginen dokumentointi

Esiopetuksen pedagoginen dokumentointi on jatkuva prosessi, jossa havainnoinnin, dokumenttien kokoamisen ja näiden tulkinnan avulla tarkastellaan, arvioidaan ja kehitetään pedagogista toimintaa. Dokumentoinnin tavoitteena on tuottaa tietoa ryhmän toiminnasta sekä yksittäisen lapsen kehitymisestä, oppimisesta sekä ajattelusta ja mielenkiinnon kohteista. Dokumentit voivat olla esimerkiksi valokuvia, videoita, muistiinpanoja, lasten töitä. Dokumentoinnin avulla tehdään lapsen oppimista ja kehittymistä näkyväksi ja samalla motivoidaan lasta oppimaan. Dokumentoinnissa on myönteinen näkökulma: mitä opittiin, missä onnistuttiin.

Lapset osallistuvat pedagogiseen dokumentointiin. Heitä ohjataan kokoamaan dokumentteja itselleen merkityksellisistä asioista. Esiopetusryhmän yhdessä valitsemien ja lasten henkilökohtaisesti valitsemien dokumenttien avulla voidaan havainnollisesti kertoa ja tehdä näkyväksi lasten oppiminen ja yhteiset kokemukset. Näin huoltajat pääsevät osallistumaan toiminnan arviointiin, ideointiin ja kehittämiseen.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman (LEOPS) laadinnasta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa. Luovassa 5 kuvataan tehostetun ja erityisen tuen vaiheissa laadittavia oppimissuunnitelmia. Oppimissuunnitelmiin kirjataan, miten lapsen yksilöllistä kasvua, oppimista ja hyvinvointia edistetään ja tuetaan suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti sekä tuen menetelmät tavoitteiden saavuttamiseksi. Tavoitteiden asettaminen perustuu

varhaiskasvatuksen opettajan, esiopetusryhmän muun henkilöstön, lapsen ja huoltajien sekä tarvittavien muiden lapsen kanssa työskentelevien ammattilaisten havaintoihin ja arviointiin lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyen.

Arkihavainnoinnin tukena arvioidaan ryhmän pedagogiikkaa, käytettyjä menetelmiä sekä lasten taitoja kartoittamalla oppimisen osa-alueita erilaisin menetelmin. Arviointi kohdistuu sekä opetukseen että oppimiseen. Arvioinnin tavoitteena on luoda myönteinen, oppimista edistävä kuva lapsiryhmän sekä yksittäisen lapsen taidoista ja tunnistaa riittävän ajoissa mahdolliset oppimisen haasteet. Havainnoinnin ja arvioinnin perusteella suunnitellaan yksilöllistä ja ryhmäkohtaista toimintaa sekä tarvittavia oppimisympäristön muutoksia.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjattuja opetukselle asetettuja tavoitteita arvioidaan vähintään kerran vuodessa ja tarvittaessa useammin. Arviointikeskustelussa ovat mukana lapsi, huoltajat sekä esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja. Huhtikuussa käytävän arviointikeskustelun aikana kirjattu pedagoginen arviointitieto siirtyy sähköisen järjestelmän kautta koulun opettajien käyttöön. LEOPS on lapsen tulevan koulun laaja-alaisen erityisopettajan käytössä toukokuussa. On tärkeää, että tarpeelliset ja keskeiset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat luokanopettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma, tehostetun tuen oppimissuunnitelma sekä erityisen tuen piirissä olevan lapsen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma ovat osa pedagogista dokumentointia.

Itsearviointi

Lapset harjoittelevat esiopetusvuoden aikana oman toiminnan arviointia. Lasten itsearvioinnissa käytetään erilaisia menetelmiä: lasten haastatteluja, hymynaama-arviointeja, tunnekortteja, lapsen itsearviointikyselyjä. Esimerkiksi ennen LEOPS-keskustelua lapsen omia ajatuksia esiopetuksesta voidaan selvittää toimintakuvien avulla. Esiopetusryhmässä käydään yhteistä keskustelua päivän aikana opituista asioista ja niiden onnistumisesta. Lasten itsearvioinnin kautta saadaan suoraa palautetta opetuksen ja toiminnan toteuttamisesta. Ryhmän pedagogisen toiminnan jatko-suunnittelu perustuu saatuun palautteeseen.

Työntekijöiden ja tiimin toiminnan arviointi ja kehittäminen on osa koko esiopetuksen henkilöstön työtä. Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään toiminnan suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin aktiivisena työkaluna.

Esiopetustoiminnan arviointi

Opetussuunnitelman mukaisen toimintakulttuurin, sen arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista seurataan ja arvioidaan lukuvuosisuunnitelmissa, varhaiskasvatuksen opettajan, lapsen ja huoltajien yhteisessä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman arviointikeskustelussa sekä esiopetuksen henkilöstön ja esimiesten kehityskeskusteluissa.

Osallistumistodistus

Oulussa jokainen lapsi saa osallistumistodistuksen esiopetusvuoden päätteeksi. Vuosittain yksi kaupungin esiopetusryhmä saa tehtäväkseen suunnitella yhteisen todistusohjan, joka painatetaan kaikkien yksiköiden käyttöön. Todistusohja on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen.

Opetussuunnitelmassa määrätään valmistavaan opetukseen osallistuvien arvioinnista sekä heille annettavasta todistuksesta. Arvioinnin tulee olla ohjaavaa, kannustavaa ja monipuolista. Oppilaan edellytyksiä itsearviointiin kehitetään. Arvioinnin avulla valmistavan opetuksen oppilaalle annetaan kuva myös perusopetuksen vaatimuksista.

Arvioinnin suorittavat yhteistyössä kaikki oppilasta opettavat opettajat. Arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen havainnointiin ja näyttöön. Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa ei käytetä numeerista arviointia.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen päätteeksi oppilaalle annetaan todistus perusopetukseen valmistavaan opetukseen osallistumisesta. Todistukseen merkitään perusopetukseen valmistavan opetuksen laajuus, opiskellut oppiaineet, niiden laajuus ja opetuksen sisältö. Todistuksessa kuvataan oppilaan edistymistä valmistavan opetuksen aikana.

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015)

Arviointi 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa Oulussa

Kuusivuotiaiden valmistavassa opetuksessa noudatetaan samoja arvioinnin periaatteita kuin esiopetuksessa. Erityisesti kiinnitetään huomiota suomen kielen oppimiseen, jota seurataan Pienten kielirepun avulla.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman tavoiteosioihin kirjataan syksyllä valmistavaan opetukseen osallistuvan lapsen esiopetuksen tavoitteet sekä kaksikielisyyden suunnitelman tavoitteet. Näillä tavoitteilla tuetaan sekä oman äidinkielen että suomen kielen taidon kehittymistä. Kevään

arviointikeskustelussa kirjataan arviointitiedon lisäksi valmistavassa opetuksessa olleen lapsen suomen kielen taitotaso ja lyhyt kuvaus lapsen suomen kielen oppimisen polusta.

Kuusivuotiaiden valmistavassa opetuksessa käytetään samaa osallistumistodistusta kuin esiopetuksessa. Perusopetukseen valmistavan opetuksen laajuus, opetuksen sisältö sekä lapsen edistyminen valmistavan opetuksen aikana kuvataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmasa.

Kuusivuotiaiden valmistavassa opetuksessa kiinnitetään huomiota suomen kielen oppimiseen, jota seurataan Pienten kielirepun avulla.

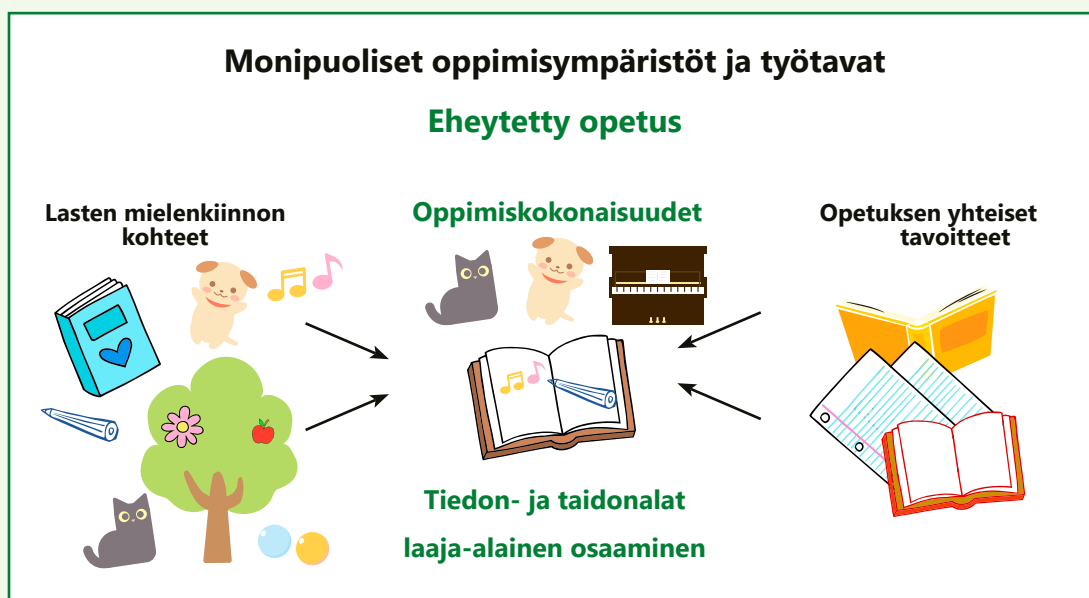
4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet (kuvio 1). Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun

ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Kuvio 1. Oppimiskokonaisuuksien muodostaminen

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesääteletyötaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä

on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja keuhollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustumisen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssaan havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysytteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keuholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisuuden keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Ilmaisun monet muodot Oulun esiopetuksessa

Lasten mielikuvituksen, luovuuden ja itseilmaisun kehittymistä tuetaan taito- ja taidekasvatuksen avulla. Lapset saavat mahdollisuuden tutustua eri taiteen lajeihin, nauttia niistä sekä kokea iloa ja mielihyvää omasta toiminnastaan. Lasten omakohtaiset kokemukset ja elämykset monipuolistavat lasten leikkejä ja kokemusmaailmaa. Lapsia kannustetaan kokeilemaan, tutkimaan ja pohtimaan yhdessä toisten kanssa. Oppimisympäristössä on taidekasvatuksen välineistöä lasten saatavilla. Lasten oivalluksia, valintoja ja ratkaisuja tuetaan mahdollistamalla lasten toimintaa. Samalla opetellaan oman ja ryhmän yhteisen työn suunnittelua, toteuttamista ja prosessin arviointia. Ilmaisun monien muotojen kautta lapset voivat

kertoa itselleen merkityksellisistä asioista. Lasten onnistumisen kokemukset ja niistä syntyvä taitamisen tunne rakentavat hyvää itsetuntoa.

Monilukutaitoa ilmaisun monissa muodoissa

Erilaisen taidemuotojen yhdisteleminen esiopetuksessa edistää myös lasten monilukutaidon kehittymistä. Monilukutaito perustuu taitoon tutkia ja tulkita monenlaisia viestejä. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa.

Lapset tutustuvat eri taiteen lajeihin, nauttivat niistä sekä kokevat iloa ja mielihyvää omasta toiminnastaan.

Kulttuurikasvatus

Kulttuurikasvatuksen yhtenä tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten monipuolisen ilmaisuuden kehittymistä taiteen ja kulttuurin eri aloilla sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Monipuolisuuden tueksi on laadittu kulttuuri varhaiskasvatuksessa -julistete, jossa nostetaan esiin kulttuurikasvatuksen eri tasoja ja muotoja niin päiväkodeissa kuin muissa oppimisympäristöissä.

Ilmaisuuden monien muotojen toteutumisessa tulee huomioida eri taiteen ja kulttuurin alat sekä lasten oma taiteellinen tekeminen, kokeminen ja kulttuurin tuottaminen. Kaupungin eri kulttuurilaitokset ja vapaan kentän toimijat järjestävät myös kulttuurikasvatusta ja toimivat usein

yhteistyökumppaneina. Ne järjestävät työpajoja, näyttelyitä, konsertteja, esityksiä ja festivaaleja eri puolilla Oulua toimien lapsille ilmaisukasvatuksen oppimisympäristöinä. Esipetesyksiköissä vierailee eri alojen taiteilijoita. Näitä valittaessa huomioidaan ilmaisuuden monet eri muodot ja kulttuurien moninaisuus. Myös oululaiset perinteet, kuten Tiernapoika -näytelmä, näkyvät esipetetyksessä.

Kulttuurikävelyt lähiympäristöön tutkien ja eri aistein havainnoiden avaavat oman kulttuuriympäristön aivan uudella tavalla. Lasten havaintoja ja tunteita tuetaan ja kuunnellaan, lapsia ohjataan ja kannustetaan etsimään ja löytämään sekä tarkastelemaan ympäristöä eri näkökulmista.

KULTTUURI VARHAISKASVATUKSESSA

1. Arkitaso

TAITEEN JA KULTTUURIN ALAT

- Arkkitehtuuri ja rakennettu ympäristö
- Elokuva
- Kuvataide
- Media ja uudet kulttuurin alat
- Muotoilu ja käden taidot
- Musiikki ja säveltaide
- Sanataide
- Sirkus
- Tanssi
- Teatteri
- Valokuvataide
- Festivaalit ja tapahtumat
- Kulttuuriperintö ja maailman kulttuurit

LASTEN OMA KULTTUURITOIMINTA

- Lapsen omaehtoisien kulttuuritoiminnan mahdollistaminen
- Välineet tai kuvat niistä lasten nähtävillä ja saatavilla
- Lapset tekevät taidetta itse

2. Kulttuuriset sovellukset kasvun, kehityksen ja oppimisen tukena

ARJESSA

- Paikalliskulttuuri
- Perinteet
- Arkipäivän toimintakulttuuri, kulttuuriset toimintatavat
- Erialaisten kulttuuristen taustojen/lähtökohtien ymmärtäminen ja hyväksyminen
- Lapsen oman kulttuurin huomioiminen: leikit, mielikuvitusleikit, kertomukset, pelit, rullatukset ym.

LÄHIYMPÄRISTÖ

- Julkiset taideteokset
- Lähikirjasto/kirjastoauto
- Luonto
- Kulttuuri- ja taidelaitokset
- Rakennettu ympäristö
- Ympäristötaide

3. Kulttuuritoimijoiden ja -laitosten ammattimaiset lastenkulttuuripalvelut

PEDAGOGINEN TOIMINTA

- Tilanteeseen tarttuminen, ei tuokioon sidottu kulttuurikasvatus
- Lapsen oman kulttuurisen toiminnan mahdollistaminen
- Yksikön sisäiset esitykset
- Toiminnan eheyttäminen kulttuurin avulla
- Projektit
- Osallistuminen Alaköökin järjestämiin ohjelmiin
- Tutustuminen taiteilijan ammattiin
- Kulttuurikummitoiminta
- Yhteistyö kulttuurilaitosten kanssa
- Kiertävät näyttelyt
- Taiteilijavierailut

Kulttuuri varhaiskasvatuksessa

Kielen rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetuksessä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista

kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Eri laisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kielisiin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loiruilten sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen** taidon kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Eri laisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Kielen rikas maailma Oulun esiopetuksessa

Luetaan yhdessä

Lukemalla lapselle päivittäin edistetään lapsen kielitietoisuutta. Lapsi harjaantuu kuuntelemaan ja kertomaan, hän saa aineksia omaan ajatteluunsa. Lapsen sanavarasto karttuu ja kielellinen muisti kehittyy. Lukeminen vahvistaa keskittymistä sekä tarkkaavuuden suuntaamista ja ylläpitämistä.

Lukuhetken kuuluu myös läheisyys ja hyvä olo. Saduista ja tarinoista löytyy samaistumisen kohteita, lapsi tuntee empatiaa ja hän pystyy jakamaan omia tunteitaan ja kokemuksia. <https://luelapselle.fi/varhaiskasvatus-voi-sytyttaa-luku-kipinan/> ja <https://luelapselle.fi/vinkkeja-varhaiskasvatukseen/>

Monilukutaito kielen rikkaassa maailmassa

Monilukutaitoa tuetaan ja kehitetään suunnitelmallisesti kaikessa päivittäisessä pedagogisessa toiminnassa. Esimerkiksi kirjanlukuhetki voi sisältää musiikkia tai draamaa, lapsilta kysellään tarinasta, hahmoista, niiden ilmeistä ja tunnetiloista. Ryhmässä otetuista kuvista jutellaan yhdessä, rakennetaan yhteisiä muistoja ja merkityksiä. Luetaan ja tulkitaan tarinaa kuvien avulla, keksitään kuviin oma tarina. Tutkitaan ympäristön symboleja ja viestejä ja pohditaan niiden merkityksiä.

Esiopetuksen Lukuhöperö-diplomi – Luetaan ja toimitaan yhdessä

Oulun kaupunginkirjaston ja varhaiskasvatuksen kehittämä Lukuhöperö-diplomi on kirjallisuuskasvatuksen toiminnallinen ja lasta osallistava työkalu. Toiminnan tavoitteena on alkavan lukutaidon tukeminen ja erilaisten lukutaitojen kehittäminen. Tavoitteena on myös lasten ja heidän vanhempiensa yhteisen lukuinnostuksen syntyminen ja tukeminen dokumentoimalla lasten Lukuhöperö-toimintaa ja esittelemällä sitä vanhemmille.

Lukuhöperö-diplomikirjojen aiheissa painottuu tunne- ja sosiaalisten taitojen tukeminen. Lukuhöperö-diplomin lisäksi kirjasto tarjoaa esiopetuksen käyttöön mm. lukuhaasteita ja kampanjoita. Materiaalit löytyvät Oulun kaupunginkirjaston Kirjastoreitti-sivustolta <https://www.ouka.fi/oulu/kirjastoreitti/varhaiskasvatus-ja-esiopetus>

Kielisuihkutuksia

Kielitietoisuuden tavoitteita ja sisältöjä on kuvattu oululaisessa Maailmankansalaisen polussa. Esiopetuksen tehtävänä on havainnoida ympäriltä kuuluvia kieliä ja herättää lapsen uteliaisuutta eri kieliä kohtaan. Kielisuihkut antavat myös valmiuksia A1-kielen valintaan ensimmäiselle luokalle. Kieliin tutustutaan kuunnellen ja havainnoiden, toistaen, leikkien ja laulaen. Kielisuihkutusten osana on myös kulttuureihin tutustuminen. Kielisuihkumateriaalia on koottu [Kieliä, kieliä - lisää kieliä Oulussa!](#) -sivustolle. Sivustolta löytyy myös Eskarin kielivuosi -opas, jonka avulla kieliin tutustumista voi suunnitella osaksi koko esiopetusta

Yhteistyö kirjaston kanssa

Kirjaston henkilökunnan sisällöntuntemus tukee esiopetuksen henkilöstöä työssään: kirjasto koostaa lukuvinkkilistoja ja kirja- ja aineistopaketteja esiopetuksen lukuhetkiin aiheen ja teeman mukaan. Kirjastosta voi tilata mediasatuhetken tai mediatyöpajan, joissa opetetaan valmiuksia lähde- ja mediakriittisyyteen. Kirjasto tarjoaa monipuolisesti monikielisiä kirjoja, äänikirjoja, e-aineistoja ja muuta aineistoa. Vieraskielistä kokoelmaa täydennetään lainaamalla tarvittavaa aineistoa Monikielisestä kirjastosta. Kirjastoihin voi tarjota lasten eri ilmaisutavoin tuottamia töitä näyttelyihin.

Oulun kaupunginkirjaston, neuvolapalvelujen

ja varhaiskasvatuksen palvelumalli Lukumetka <https://www.ouka.fi/lukumetka> tukee lasten lukutaidon kehittymistä ja lasten lukemista. Esiopetuksen aikana vieraillaan kirjastossa ja tutustutaan kirjaston käyttöön ja kirjastoon oppimisympäristönä. Kirjasto järjestää satutuokioita päiväkotiryhmille.

Sanataide

Oulun lastenkulttuurikeskus on monipuolinen sanataidekasvatuksen osaaja ja kehittäjä. Se tuottaa vuosittain Lumotut sanat – lasten ja nuorten sanataideviikot sekä kirjallisuusaiheisia näyttelykonaisuuksia, joiden ohjelmassa on runsaasti tarjontaa päiväkotiryhmille.

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa pääpaino on suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuusopinnoissa, joiden osalta tavoitteena on kehittyvä alkeiskielitaito. Opetuksessa noudatetaan soveltuvin osin perusopetuksen suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus –oppimäärän opetussuunnitelman perusteita. Suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -opinnot ovat pohjana kaikille muille opinnoille. Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa suomi tai ruotsi toisena kielenä

Kielen rikas maailma 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa

Kuusivuotiaiden perusopetukseen valmistavassa opetuksessa pääpaino on suomen kielen oppimisessa. Suomi toisena kielenä (S2) -opetuksen tavoitteet, sisällöt ja menetelmät kirjataan Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan (LEOPS). Varhaiskasvatuksen opettaja käyttää suomen kielen taidon kehittymisen seurannassa Pienten kielireppua havainnoinnin, suunnittelun ja arvioinnin välineenä. Suomi toisena kielenä -opetus yhdistetään päivittäiseen ja lasta kiinnostavaan toimintaan sekä esiopetuksen sisältöihin ja toimintaan.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen

pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdintoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisen elämänkysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Minä ja meidän yhteisömme Oulun esiopetuksessa

Lähiympäristön historia ja tulevaisuus

Lähiympäristön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lapsille luodaan mahdollisuuksia tutustua ja eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Oman päiväkodin ja lähiympäristön historiaan tutustuminen on lapsille antoisaa ja merkityksellistä. Jokaisella päiväkodilla on oma tarina sekä yhteys lähiympäristönsä.

Vierailut museoihin, ulkoilu- ja virkistysalueille sekä erilaisiin lähitapahtumiin siirtävät kulttuuriperintöä lapsille. Leikkihistoriaan tutustutaan mm. perinneleikkien ja lastenkirjallisuuden avulla.

Yrittäjyyskasvatus

Yrittäjyyskasvatus perustuu tekemällä oppimiseen, kokeilemiseen ja ryhmätöskentelyyn. Tavoitteellinen toiminta yhteisen päämäärän saavuttamiseksi innostaa oppimaan, osallistumaan ja ottamaan vastuuta.

Yrittäjyyskasvatuksen aloittamisessa voidaan käyttää tukena valmiita materiaaleja, kuten Meidän perheemme, [Minä+sinä=me](#) ja [Leikitään taloutta](#). Lisää materiaaleja ja tukea työhön on saatavilla yrittäjyyskasvatuksen OPS-polulta.

Oululainen on maailmankansalainen

Oululaisella Maailmankansalaisen polulla lapsi saa valmiuksia tutustua omaan ja ympäröivän yhteisön kulttuureihin. Kotikansainvälisyyden tueksi on koottu Oulusta maailmalle-materiaali. Oulu on mukana myös [Maailmankoulun](#) toiminnassa, jonka kautta on mahdollista lainata muun muassa Maailmankoulun matkalaukkuja ja osallistua erilaisiin globaalikasvatuksen koulutuksiin.

Eettisyys

Eettisyys, toisen kunnioittaminen ja vastuullinen käyttäytyminen kuuluvat myös TVT-taitoihin. Pedagogiseen dokumentointiin liittyen lapsia kuvataan monenlaisissa arjen tilanteissa. Lapsille kerrotaan, miksi kuvia otetaan, mihin niitä käytetään ja mitä hyötyä kuvan ottamisesta on lapselle, koko ryhmälle ja lapsen huoltajille. Lapsella on oikeus kieltäytyä kuvauksesta. Mahdollisuuksien mukaan lapsi voi olla mukana valitsemassa tulostettavia kuvia. Lasten kanssa tarkastellaan kuvia, muistellaan kuvan ottamisen tilannetta, siihen liittyviä tunteita. Lapsille opetetaan vastuullista digitaalisten välineiden käyttöä sekä digiturvataitoja.

Huoltajille kerrotaan kuvadokumentoinnista ja sen tavoitteista. Kuvia otetaan harkiten ja otetut kuvat poistetaan digilaitteilta riittävän usein, esimerkiksi toimintakauden päätteeksi. Otettua materiaalia säilytetään suojatussa paikassa. Lapsen perustietolomakkeella kysytään huoltajien suostumuksia lapsen kuvien ja videoiden ottamiseen ja käyttämiseen. Erillinen suostumus kuvaamiseen tarvitaan juhliin ja tapahtumiin. Valokuvat ja videot sisältävät henkilötietoja ja näiden käsitteilyyn sovelletaan tietosuojalainsäädäntöä ja noudatetaan henkilötietojen käsittelyn periaatteita. Lupa on kysyttävä myös lasten tuotosten julkaisuun, koska niistä syntyy lapselle tekijänoikeus.

Lapset harjoittelevat sosiaalisia ja tunnetaitojaan monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa esiopetusvuoden aikana. Tunteiden tunnistaminen, nimeäminen ja niiden säätelyn harjoittelu sisältyvät laaja-alaisen osaamisen Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu sekä Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot alueisiin. Oppimiskokonaisuuksien Ilmaisun monet muodot ja Minä ja meidän yhteisömme tavoitteet ohjaavat opetuksen suunnasta sosiaaliin ja tunnetaitoihin sekä vuorovaikutustaitoihin. Nämä taidot vahvistuvat lasten leikkiessä ja toimiessa vertaisryhmässä turvallisissa ja monipuolisissa oppimisympäristöissä.

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä

tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Tar- kastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Eettis- tä vuoropuhelua käydään sekä yksittäisen lapsen että koko ryhmän kanssa turvallisessa ja hyväksy- vässä ilmapiirissä.

Henkilöstön ammattietiikkaa määrittää ymmär- rys lapsuuden arvosta. Henkilöstöllä on vastuu ja velvollisuus kunnioittaa jokaista lasta sekä an- taa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuu- det esiopetukseen. Henkilöstön jokaisen jäsenen on oltava tietoinen omasta roolistaan lapsen itse- tunnon ja identiteetin tukemisessa. Vuorovaiku- tustilanteissa lasta kunnioittava sensitiivisyys oh- jaa kaikkea kohtaamista ja kuuntelemista.

Katsomuskasvatus

Uskonto ja kulttuuri liittyvät monissa kulttuureis- sa kiinteästi toisiinsa. Tällöin kulttuurista puhutta- essa ei voida sivuuttaa uskontoa. Esiopetuksessa tutustutaan ryhmässä läsnä oleviin uskontoihin ja muihin katsomuksiin.

Katsomuskasvatuksen tärkein lähtökohta on luot- tamuksellinen, avoin ja hyvä yhteistyö huoltajien kanssa. Yhteistyö perustuu kodin vakaumusten ja arvojen kunnioittamiseen. Katsomuskasvatuk- sen sisällöistä keskustellaan ja sovitaan huoltajien kanssa LEOPS-keskustelun yhteydessä.

Katsomuskasvatus voidaan jakaa neljään toimin- taan, kumppanuuden koriin; yleissivistävään ope- tukseen, perinteisiin juhliin, uskonnollisiin tilai- suuksiin sekä kasvun ja hyvinvoinnin tukeen.

Yleissivistävä opetus rakentuu moninaiselle suo- malaiselle kulttuuriperinnölle, huomioiden monikulttuurisuus ja erilaiset katsomukset. Esiope- tuksen henkilöstöllä on pedagogisen vastuu katsomuskasvatuksesta, ja seurakuntien työntekijät toimivat katsomuskasvatuksen asiantuntijoina ja mentoreina. Henkilöstö on mallina sille, miten katsomuksiin suhtaudutaan ja miten niistä puhutaan. Eri seurakunnat ovat myös oppimisympäristöjä: tutustutaan kirkkovuoteen ja sen juhliin niin kristillisessä kuin eri uskontojen traditioissa.

Kumppanuuden korit

Kirkkoon tutustutaan lähiympäristöön kuuluvana maamerkinä ja arvokkaana rakennuksena.

Juhlatraditioon kuuluvat joulujuhla ja kevätjuhla ovat osa suomalaista kulttuuria. Kirkkoa ei suositella juhlapaikaksi. Tilaisuus voi sisältää uskon- nollista alkuperää olevia traditioita esimerkiksi Suvivirsi, Enkeli taivaan tai jouluevankeliumi. Yk- sittäinen virsi tai muut traditioon liittyvät tavat ei- vät ole uskonnon harjoittamista. Esiopetuksessa voidaan osallistua esimerkiksi joulupolkuun tai pääsiäisvaellukseen. Seurakunnan kanssa suunni- tellaan ja sovitaan yhdessä, onko toiminta perin- teiseen juhlatraditioon liittyvää vai uskonnon har- joittamiseen kuuluvaa.

Uskonnolliset tilaisuudet, kuten esim. joulukirk- ko tai pääsiäiskirkko, ovat uskonnon harjoittamis- ta positiivisen uskonnonvapauden periaatteella. Jos uskonnollisia tilaisuuksia järjestetään, niin ti- laisuuksien sisältö tulee olla yhteisesti suunnitel- tu, jotta voidaan suunnitella pedagogisesti vaihto- ehtoinen tunnustukseton tilaisuus. Tämän jälkeen molempien tilaisuuksien sisällöt kuvataan huolta- jille ja perheet voivat valita kumpaan tilaisuuteen lapsi osallistuu. Huoltajia tiedotetaan tilaisuuksis- ta ajoissa.

Kasvun ja hyvinvoinnin tuki on yhteisöllistä ja ta- savertaista kumppanuutta, jossa varhaiskasvatuk- sen omien hyvinvointisuunnitelmien mukaisesti seurakunta tukee henkilöstöä esimerkiksi lasten ennaltaehkäisevän hyvinvoinnin tukemisessa, ar- jen yhteistyössä, henkilökunnan virkistys- ja kou- lutustilaisuuksien järjestämisessä tai kriisiyhteis- työssä.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito

nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja päättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja mieltä niiden toimintaperiaatteita.

Tutkin ja toimin ympäristössäni Oulun esiopetuksessa

Matemaattisten taitojen kehittäminen

Esiopetuksessa tuetaan lapsen myönteistä suhtautumista ja kiinnostusta matematiikkaa kohtaan sekä tutustutaan matemaattisen ajattelun, käsitteiden ja periaatteiden maailmaan arkipäivän tilanteissa. Lapsen kanssa havainnoidaan ja katsellaan ympäristöä matemaattisten silmälasien läpi. Lasta kannustetaan luovaan ajatteluun ja ongelmanratkaisuun. Oulussa opettajan työkaluksi on laadittu esiopetuksen matematiikan tukimateriaali Tutkien ja tuumailten – esiopetuksen matematiikkaa syksystä kevääseen. Materiaali toimii matematiikan opetuksen vuosikellona ja osoittaa matematiikan opetuksen eri sisältöjen painotukset sekä niiden loogisesti etenevän järjestyksen. Se mahdollistaa toiminnan eriyttämisen matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille. Materiaali antaa myös malleja oppimisympäristöjen monipuoliselle käytölle sekä matematiikan välineistön esille asettamiselle. Materiaaliin on koottu leikkejä, pelejä ja toiminnallisia harjoituksia, joiden avulla tuodaan opetussuunnitelman sisällöt osaksi esiopetuksen arkea.

STEAM-pedagogiikka

STEAM-pedagogiikka näkyy vahvasti esiopetuksessa. STEAM on lyhenne sanoista Science, Technology, Engineering, Art and Math. STEAM-opetuksessa pedagogiikka on aina tärkeintä ja tärkeää on myös teknologian hyödyllinen käyttö osana toimintaa. STEAM-pedagogiikassa lapsilähtöisyys on ensisijaista. Laaja-alaisista taidoista korostuvat ongelmanratkaisutaidot, ryhmätyöskentelytaidot ja vastuun ottaminen. Lisätietoa STEAM-pedagogiikasta ja Oulun STEAM-verkoston toiminnasta löytyy sivuilta www.steaminoulu.fi.

Tekoja kestävän tukevaisuuden puolesta

Esiopetuksessa ilmasto-osaamisen tukeminen on monipuolista arkipäivän toimintaa ja osallistumista kestävän tulevaisuuden puolesta. Kestävää elämäntapaa opetellaan vähentämällä veden ja energian kulutusta, kierrättämällä ja lajittelemalla jätteitä sekä huolehtimalla välineistä ja ympäristöstä. Kiertotalouteen tutustumisesimerkkejä ovat kompostointi/matokompostori, uusiopaperin tekeminen, tavaran uudelleen käyttö. Kirjojen lainaaminen kirjastosta kuuluu jakamistalouteen. Käsitteiden sisältöjä voidaan käydä läpi esimerkiksi vihreän draaman avulla. Lasten kanssa pohditaan omien tekojen merkitystä itselle, muille sekä omalle lähiympäristölle. Ympäristökasvatukseen kuuluvia ilmiöitä ja asioita on luontevaa tutkia eri teemojen ja projektitöiden avulla. Ilmiöpohjainen oppiminen on olennainen osa kestävän kehityksen toimintaa.

Oulussa on laadittu [YK:n Agenda 2030 ja Vasu kohtaavat](#) -materiaali tukemaan kestävän tulevaisuuden kasvatusta. Materiaalin kautta Agenda 2030 tavoitteet yhdistyvät esiopetuksen pedagogiseen toimintaan.

STEAM-pedagogiikassa laaja-alaisista taidoista korostuvat ongelmanratkaisutaidot, ryhmätyöskentelytaidot ja vastuun ottaminen.

Kasvan ja kehityksen

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan,**

kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikkunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehohallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyvät. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona.

Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan **liikkumaan** myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämisestä, juoksua ja hyppeilyä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnot kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen

hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Kasvan ja kehityksen Oulun esiopetuksessa

Esiopetuksessa toiminnan yhtenä lähtökohtana on lapsen hyvinvoinnista huolehtiminen. Lapsen sujuva arki koostuu päivittäisistä tilanteista. Ne ovat oppimisen hetkiä, jotka mahdollistavat monenlaisten itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen tavoitteellisen harjoittelun ja oppimisen. Pedagogista toimintaa toteutetaan muun muassa opettelemalla pukeutumista, omista välineistä huolehtimista sekä yhteisiä siirtymiä toiminnasta toiseen. Esiopetuspäivä muodostaa kokonaisuuden, jonka sisällä monipuolinen ohjattu pedagoginen toiminta, siirtymätilanteet ja lasten omaehtoinen leikki vuorottelevat. Ennakoitava ja jäsennellyt päiväjärjestys edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista.

Liikkuminen

Monipuolinen, tavoitteellinen ja suunnitelmallinen liikuntakasvatus tukee lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Jo kevyempikin liikkuminen, esim. pihaleikit ja ulkoilu tukee mm. liikuntataitojen oppimista ja hermoston kehittymistä merkittävästi. Toimintaa suunnitellaan niin, että arkiliikkuminen lisääntyy ja istuminen vähenee. Toiminnallisessa esiopetuksessa liikkumista yhdistetään pedagogisesti suunniteltuun ja tavoitteelliseen toimintaan eri oppimisen alueilla.

Monipuolinen liikuntaympäristö, retkeily ja luonnossa toimiminen kehittää motorisia taitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineen käsittelytaitoja. Liikkumisen tulee olla monipuolista ja vaihdella kestoltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Ohjattu pedagoginen toiminta ja liikuntaleikit kehittävät sosiaalisia taitoja, vuorovaikutusta ja itse-säätelyä. Toimintaa tulee toteuttaa niin sisä- kuin ulkotiloissa.

Esiopetuksessa hiihdetään, luistellaan ja uidaan. Oulussa kunnalliseen esiopetukseen osallistuville lapsille järjestetään maksuton viikon mittainen vesileikkikoulu. Sen opetuksen tavoitteena on, että lapsi oppii itsenäistä liikkumista vedessä,

kastautuu, kastelee kasvonsa ja oppii puhaltamaan veteen.

Liikkumisen ilo ja positiivinen palaute ovat tärkeitä, ne innostavat kokeilemaan ja opettelemaan uusia taitoja. Myönteinen palaute lapsen liikunnallisten taitojen edistymisestä voi innostaa koko perhettä liikkumaan.

Päiväkodeilla on liikunnan vuosikello ja lasten motoristen taitojen kehittämistä ohjaava liikuntasuunnitelma. Suunnitelmissa linjataan lapsen motoristen perustaitojen havainnointi ja harjoittamien osaksi päivittäistä toimintaa. Suunnitelmat sisältävät malleja liikunnan lisäämiseen sekä huomioivat mm. vuodenaikojen vaihtelun. Monipuolinen liikuntavälineistö innostaa liikkumaan ja liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä omaehtoisessa liikunnassa ja leikeissä.

Turvataitokasvatus

Kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa ehkäistään ensisijaisesti turvataitokasvatuksella ja turvataitoja edistävillä menetelmillä, kuten tunne- ja vuorovaikutustaitojen sekä selviytymis- ja digiturvataitojen harjoittelulla. Turvataitoja vahvistetaan päivittäisessä arjen toiminnassa havainnoiden ja ohjaten, keskustelua, kuvia, satuja, draamaa ja leikkejä käyttäen. Turvataitokasvatuksen toteuttamisen tueksi on laadittu oululainen esiopetuksen turvataito- ja kehotunnekasvatuksen opetusmateriaali.

Opetusmateriaali on osa Hyvinvointipolkua ja löytyy myös [turvataitokasvatuksen](#) nettisivuilta.

Turvataidot ovat muun muassa taitoa tunnistaa turvallisuutta uhkaavia tilanteita, taitoa tunnistaa hyvät ja huonot kosketukset sekä taitoa erottaa toisistaan hyvä ja huono salaisuus sekä taitoa kunnioittaa niin omia kuin toisen rajoja. Turvataitokasvatuksella vahvistetaan lapsen itsearvostusta ja itseluottamusta. Turvataitokasvatus edistää

lasten tunne- ja vuorovaikutustaitoja ja hyviä kaverisuhteita. Turvataitokasvatuksen avulla vahvistetaan lasten valmiuksia puolustaa itseään ja omia rajojaan erilaisissa kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan tilanteissa. Lapsille opetetaan, että heillä on oikeus kasvaa ja elää turvassa, myös median käytön parissa kuten internetissä ja sosiaalisessa mediassa.

Lapsille opetetaan turvaohjeet uhkaaviin tilanteisiin: sano EI, poistu tilanteesta ja kerro asiasta turvalliselle aikuiselle. Vastuu lasten turvallisuudesta on aina aikuisilla, ja sen vuoksi turvataitokasvatuksessa lapsia ohjataan ja rohkaistaan kertomaan huolistaan turvalliselle aikuiselle. Hyvän yhteishengen ylläpitäminen, luottamuksen synnyttäminen ja keskinäinen tuki muodostavat kasvatusilmapiiristä sellaisen, että niin kiusaamisesta, häirinnästä ja väkivallasta kuin muistakin huolista uskalletaan puhua ja niihin voidaan puuttua. Turvallisen ja hyväksyvän ilmapiirin luominen on esiopetuksen henkilökunnan ensisijainen tehtävä.

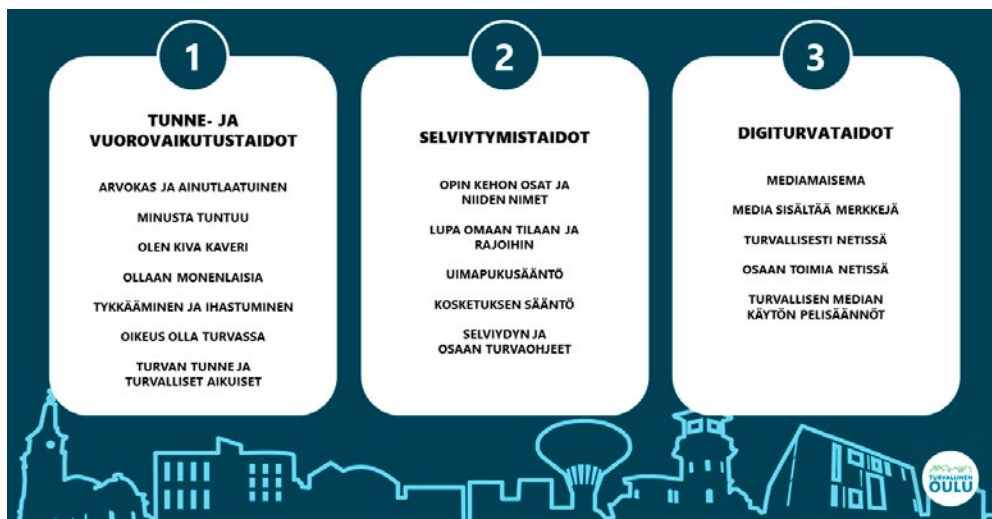
Kehotunnetaitojen harjoittelu ja kehoitsetunnon vahvistaminen ovat tärkeä osa turvataitokasvatusta. Lasten myönteinen kehoitsetunto on hyvää tunnetta omaa kehoa ja kehonkuvaa kohtaan sekä itsearvostusta. Se on tietoa, taitoa ja asennetta, joita lapsi tarvitsee oman kehon toimintoissa, sopeutussäännöissä ja tunnetaidoissa.

Digiturvataitoja edistetään harjoittelemalla eri medialaitteiden, median sisältöjen ja palveluiden turvallista, vastuullista ja hyvinvointia tukevaa käyttöä. Lapsia opetetaan tunnistamaan median herättämiä tunteita, omaa median käyttöä sekä toimimaan mediassa vastaan tulevilla uhkaavilla, pelottavilla ja hämmentävillä tilanteilla, jos esimerkiksi kohtaa mediassa pelottavia sisältöjä tai jos muut mediankäyttäjät toimivat ikävästi.

Esiopetuksen laadukas pedagogiikka ja yhteistyö huoltajien kanssa ovat tärkeä osa turvataitokasvatusta ja kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta suojaamista. Lasten huoltajilla on mahdollisuus saada tietoa ja osallistua turvataitokasvatukseen esim. kotitehtävien ja päivittäisten kohtaamisten kautta. Huoltajien kanssa tulee keskustella turvataitokasvatuksesta ja turvallisuuden kokemuksista esiopetuskeskustelujen yhteydessä.

Turvaa tenaville - tapahtuma

Oulussa on vuodesta 2005 lähtien järjestetty Turvaa tenaville -tapahtuma esiopetusikäisille lapsille yhteistyössä Liikenneturvan ja muiden turvallisuus toimijoiden kanssa. Turvaa tenaville on turvallisuusaiheinen tapahtuma, jossa lapset pääsevät tutustumaan muun muassa poliisilaitoksen, pelastusliikelaikoksen, hätäkeskuksen, liikenneturvan ja rajavartiolaitoksen tehtäviin ja kalustoon.

Turvataitokasvatuksen osa-alueet

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä.⁴⁵ Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielillä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttö-

taitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvaramonaa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisu- ja viittomavaramonaa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan **vieraskielisten ja monikielisten lasten** kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osaluilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatuksi että esiopetuksen arjessa. Erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan.

Maahanmuuttajataustaiset lapset voivat osallistua joko esiopetukseen tai perusopetukseen valmistaan opetukseen tai molempiin.

⁴⁵ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

Saamelaislasten esiopetus Oulussa

Saamelainen kulttuuriperintö elää kaupunkisaa-
melaisten keskuudessa vahvana ja rikastuttaa
Oulun kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta.
Yhdenvertaisuusperiaatteiden mukaisesti saame-
laistaustaisilla lapsilla on yhdenvertainen oikeus
opiskella sukunsa kieltä, vaikka lapset eivät asu
saamelaisien kotiseutualueella

Saamenkielistä varhaiskasvatusta järjestetään
kunnallisessa Mäntylä-Snellman päiväkodissa
lapsille, joiden suvun kieli on tai on ollut pohjois-
saame tai äidinkielenään pohjoissaamea puhuville
lapsilla. Päiväkodissa toimii myös pohjoissaame-
kielinen kielipesätoiminta. Kielipesätoiminta
ei ole vakiintunut toimintamalli, sen tarve ja ra-
hoitus kartoitetaan aina erikseen yhdessä Saame-
laskäräjien kanssa. Lapsi voi jatkaa oman saame-
laisen kieli- ja kulttuuri-identiteetin kehittämistä
perusteella pohjoissaamen kielen ja saamelai-
sen kulttuurin opetussuunnitelman mukaisesti.

Romanilasten esiopetus Oulussa

Romanilasten esiopetukseen osallistumista tu-
etaan romanivanhempien kanssa yhteistyös-
sä kunnioittaen heidän kulttuuri-identiteettiään.
Tarvittaessa lasten tulee saada tukea suomen tai
ruotsin kielessä.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus Oulussa

Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli
tai toinen kieli. Viittomakielisen lapsen esiopetus
järjestetään siten, että lapsen on mahdollista
olla vuorovaikutuksessa omalla kielellään. Lapsen
esiopetus suunnitellaan yhdessä huoltajien kans-
sa yksilölliset tarpeet huomioiden. Tarpeen mu-
kaan käytetään tulkkipalveluita. Viittomakielisen
lapsen esiopetuksessa yksi painopiste on kielen
oppiminen sekä kaksikielisen ja monikulttuurisen
identiteetin tukeminen.

Vieraskielisten ja monikielisten lasten esiopetus Oulussa

Suomi toisena kielenä – opetusta eli S2-opetusta
annetaan kaikille 3-6 -vuotiaille lapsille, joiden äi-
dinkieli ei ole suomi. Opetussuunnitelma on hen-
kilökohtainen ja se on osa lapsen esiopetuksen
oppimissuunnitelmaa. Opetus on lapsilähtöis-
tä. Lapsen vahvuudet, osaamisen alueet, kiinnos-
tuksen kohteet, tuen tarpeet sekä ominaiset tavat
oppia ja toimia huomioidaan opetuksen suunnit-
telussa ja toteutuksessa.

Suomi toisena kielenä -opetus yhdistetään päi-
vittäiseen ja lasta kiinnostavaan toimintaan se-
kä esiopetuksen sisältöihin ja toimintaan. Tarvit-
taessa opetus voidaan toteuttaa myös yksilö- tai
pienryhmäopetuksena. Päiväkodissa S2-opetuk-
sen suunnitelmasta vastaa päiväkodinjohtaja ja
toteutuksesta esiopetusryhmän henkilöstö.

Valmistavaa esiopetusta tarjotaan Oulussa niille
lapsille, joiden suomen kielen taito jää alkeiskieli-
taidon tasolle. Valmistavaan esiopetukseen osal-
listuvat lapset saavat opetusta viisi tuntia päiväs-
sä esiopetuksen työpäivinä. Valmistava esiopetus
järjestetään lapsen omassa esiopetusryhmässä.

Oman äidinkielen opetus Oulussa

Vastuu lapsen oman äidinkielen säilymisestä ja
kehittämisestä on huoltajilla. Oman äidinkielen
opetusta järjestetään vuosittain suurimpien kie-
liryhmien lapsille. Näin oman äidinkielen ryh-
mät saattavat vaihtua vuosittain. Oman äidinkie-
len opetuksessa jokaisella lapsella on yksilölliset
lähtökohdat ja tavoitteet kielen opetukseen. Ta-
voitteena on tukea ja ylläpitää lapsen äidinkieltä ja
kulttuuri-identiteettiä. Oman äidinkielen opetusta
antavat äidinkielenään kyseistä kieltä puhuvat ko-
tikielenavustajat. Lapsi voi jatkaa oman äidinkie-
len ja kulttuuri-identiteetin kehittämistä perus-
asteella oman äidinkielen opetussuunnitelman
mukaisesti.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyskautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisesä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttäen ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielillä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen

kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikyllyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielillä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädettyllä opetuskielillä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistamaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä.

Kaksikielinen esiopetus Oulussa

Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden kieliohjelma kattaa varhaiskasvatuksen, perusasteen ja lukio-opetuksen. Kieliohjelma on osa varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmia. Kieliohjelman tavoitteena on taata lapsille ja nuorille laaja ja monipuolinen kielitaito tasapuolisesti kaupungin eri alueilla.

Kaksikielistä esiopetusta järjestetään kunnallisissa ja yksityisissä päiväkodeissa. Lisätietoja kaksikielisestä esiopetuksesta Oulussa saa kaupungin nettisivuilta.

Kielitietoinen toiminta on osa esiopetusta. Kielitietoisessa esiopetuksessa lapset oppivat kieltä omien kokemusten sekä itse tekemisen kautta. Kieltä käytetään lauluissa, loruissa, leikeissä sekä arjen toiminnoissa. Kielen oppiminen on kannustavaa, innostavaa ja iloista. Omakohtaiset oppimiskokemukset antavat valmiuksia ensimmäisen vieraan kielen valintaan perusopetuksen alkaessa.

Esiopetusyksiköt kirjaavat lukuvuosisuunnitelmiinsa tavoitteet kaksikielisen esiopetuksen toteuttamiseksi. Suunnitelmaan kirjataan muun muassa oppimisympäristön kielitietoista opetusta tukevat järjestelyt.

Kielitietoisessa esiopetuksessa lapset oppivat kieltä omien kokemusten sekä itse tekemisen kautta.

5

Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen

tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja lukuun 6 sisältyvä opiskeluhoito muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä⁴⁶. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohdiana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä

muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

46 Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet Oulun esiopetuksessa

Oulun kaupungissa lapsen kasvun ja oppimisen tuki suunnitellaan ja järjestetään inklusiivisesti osana lapsen arkea ja päivittäistä esiopetusta yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa. Kasvun ja oppimisen tuki on kiinteä osa esiopetusta ja siinä painottuu lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi sekä osallisuus. Monialainen yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, hyvinvointipalveluiden, nuoriso-, liikunta- ja kulttuuritoimen sekä kolmannen sektorin kanssa kuuluvat luontevana osana esiopetuksen arkeen.

Esiopetuksessa henkilöstön tehtävänä on tukea jokaisen lapsen yksilöllistä kasvua ja oppimista kaikissa lapsen oppimisympäristöissä. Opettajien, erityisopettajien ja esiopetuksen muun henkilöstön tulee säännöllisesti arvioida ja kehittää esiopetuksen pedagogiikkaa, toimintamuotoja ja oppimisympäristöä. Kasvun ja oppimisen tuki on sekä perusosaamisen että erityispedagogisen tuen vahvistamista.

Oulun kaupungin esiopetuksen kolmiportaisen tuen ratkaisut ja toimintamallit on kuvattu seuraavassa kuviossa.

Kasvun ja oppimisen tuki on kiinteä osa esiopetusta

Lähtökohtana lapsen saamaan tukeen ovat sekä hänen itsensä että ryhmän vahvuudet ja lapsen tuen tarpeen mahdollisimman varhainen tunnistaminen. Jotta lapsi saa tukea riittävän varhain, havainnoinnin lisäksi käytetään erilaisia arviointimenetelmiä.

Suunniteltaessa lapsen kasvun ja oppimisen tukea, arviointi kohdistuu esiopetuksen pedagogiikkaan, toimintamuotoihin ja käytäntöihin sekä esiopetuksen oppimisympäristöön. Lapsen kasvun ja oppimisen tukeen vastataan pedagogiikkaa ja oppimisympäristöä muuttamalla ja kehittämällä lapsen esiopetusryhmässä. Oulun kaupungissa tuen järjestämiseen liittyvät hallintopäätökset tehdään kulloinkin voimassa olevan ohjeistuksen ja delegoimisäännön mukaan.

Yleinen, tehostettu ja erityinen tuki Oulun kaupungin esiopetuksessa

Kasvun ja oppimisen tuen tarpeen ilmeneminen 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa Oulussa

Mikäli valmistavan opetuksen aloittamisen jälkeen ilmenee, että lapsi tarvitsee kasvun ja oppimisen tukea, varhaiskasvatuksen opettaja on ensin yhteydessä varhaiskasvatuksen erityisopettajaan ja tarvittaessa kieli- ja kulttuuriryhmien koordinaattoriin. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja kieli- ja kulttuuriryhmien koordinaattori ovat ryhmän tukena, kun suunnitellaan mahdollista tuen tarvetta

valmistavan opetuksen aikana. Lähtökohtaisesti valmistavan opetuksen päätöstä ei pureta ilmeneen tuen tarpeen vuoksi, vaan lapselle järjestetään tarvittavat tukitoimet. Tukitoimia saaneen, valmistavassa opetuksessa olleen lapsen siirtymässä kouluun, tiedonsiirto tapahtuu Tuetusti esiopetuksesta kouluun -prosessin mukaisesti.

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa huolehditaan kokonaisvaltaisesti oppilaan hyvinvoinnista ja siihen liittyvistä seikoista, kuten kodin ja koulun yhteistyöstä, riittävästä opiskeluolosuhteista sekä oppilaanohjauksesta. Näiden määrittelyssä voidaan soveltuvin osin hyödyntää perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita. Jos perusopetukseen valmistavan opetuksen aikana selviää oppilaan tarve oppimisen ja koulunkäynnin tukeen, tuki annetaan oppilaalle parhaiten soveltuvalla tavalla.

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen perusteet 2015)

5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatusta tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea⁴⁷. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntee säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvin-

vointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhoollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso luku 6 Opiskeluhoolto).

5.3 Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvuun, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä

tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käytämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

47 Valtioneuvoston asetus (422/2012)

Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana Oulun esiopetuksessa

Yhteistyön merkitys huoltajien kanssa korostuu tuen tarpeen ilmetessä. Myös erilaisissa muutosvaiheissa kuten esiopetusyksikön vaihtuessa tai siirtymävaiheessa esiopetuksesta kouluun yhteistyö huoltajien kanssa vahvistuu. Lapsen etu huomioiden tuen tarpeen arviointi, suunnittelu ja toteuttaminen aloitetaan heti tuen tarpeen ilmetessä ja sitä täsmennetään ja kehitetään yhteistyössä huoltajien sekä muiden lapsen kanssa työskentelevien kanssa.

Yleisen tuen vaiheessa varhaiskasvatuksen opettaja laatii yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman (LEOPS) sähköiseen järjestelmään. Tehostetun ja erityisen tuen vaiheessa laaditaan oppimissuunnitelmat, joista tarkemmin luvuissa 5.4 ja 5.5. Oppimissuunnitelmiin kirjataan, miten lapsen yksilöllistä kasvua, oppimista ja hyvinvointia edistetään ja tuetaan suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti sekä tuen menetelmät ja vastuut. Tavoitteiden asettaminen perustuu varhaiskasvatuksen opettajan, lapsen ja huoltajien sekä esiopetusryhmän muun henkilöstön ja tarvittavien muiden lapsen kanssa työskentelevien ammattilaisten havaintoihin ja arviointiin lapsen kasvuun ja oppimisen tukeen liittyen.

Varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävänä on ohjata ja tiedottaa huoltajia tuen järjestämisen periaatteista, toteuttamistavoista ja vastuista. Huoltajat ovat aktiivisesti mukana edistämässä lapsensa kasvua, oppimista ja hyvinvointia. Siirtymävaiheessa esiopetuksesta kouluun, huoltajien kanssa keskustellaan koulun aloitukseen liittyvistä kysymyksistä, yhteistyöstä sekä tuen jatkumisesta perusopetuksessa. Opetuksen järjestämisen kannalta tarvittava tieto siirretään kouluun ja siirtovaiheessa tehdään yhteistyötä koulun erityisopettajan kanssa.

Esiopetusryhmän henkilöstö ja huoltajat kohtaavat päivittäin lapsen tuonti- ja hakutilanteissa. Yhteistyössä hyödynnetään myös eri sähköisiä järjestelmiä. Kaikenlaisessa yhteydenpidossa ja tiedottamisessa huomioidaan lapsen vahvuudet, onnistumiset sekä myönteisen palautteen antamisen merkitys.

Esiopetusyksikön esimiehen vastuulla on huolehtia, että esiopetusryhmän henkilöstö tuntee säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa.

Yleinen tuki Oulun esiopetuksessa

Toiminnan pedagoginen suunnittelu perustuu lasten esiopetuksen oppimissuunnitelmiin kirjattuihin valmiuksiin, vahvuuksiin ja tuen tarpeisiin. Nämä muodostavat tavoitteiston koko ryhmän toiminnan suunnittelulle ja toteutukselle. Esiopetuksessa huomioidaan monenlaiset oppijat, oppimisen erilaiset lähtökohdat ja erilaiset tavat oppia. Pedagogisia tukitoimia ja menetelmiä

käytetään joustavasti kaikissa tuen vaiheissa. Pedagogisia tukitoimia ovat esimerkiksi pienryhmätoiminta ja joustavat ryhmittelyt, toiminnan eriyttäminen, päivästrukturi ja puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointimuotojen käyttäminen. Oppimisympäristön suunnittelulla ja muutoksilla vastataan yksilöllisiin tarpeisiin ja mahdollistetaan lapsilähtöinen pedagogiikka.

5.4 Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti⁴⁸. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arvioissa kuvataan lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista

- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, opiskeluhuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvon. Tarvittaessa arvon laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä opiskeluhuollon ammattihenkilöiden kanssa⁴⁹. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

48 Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

49 Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

Tehostettu tuki Oulun esiopetuksessa

Tehostetun tuen arvioiminen käynnistyy varhaiskasvatuksen opettajan ja erityisopettajan havainnoilla ja pedagogisella arviolla lapsen tuen tarpeesta. Oppimisen tukemiseksi on jo tätä ennen käytetty yleisen tuen keinoja sekä tehty tarvittavia muutoksia oppimisympäristössä. Tehostetun tuen oppimissuunnitelma laaditaan sähköiseen järjestelmään yhteistyössä huoltajien kanssa. Tehostetun tuen aloittaminen päätetään moniammatillisesti pedagogisen arvion perusteella tilanteessa, kun yleinen tuki ei riitä. Tehostetun tuen vaiheessa säännöllinen, päivittäinen ja yksilöllinen tuki korostuu ja oppisen tukemiseksi käytetään rinnakkain erilaisia pedagogisia menetelmiä ja rakenteellisia tukitoimia.

Pedagoginen arvio Oulun esiopetuksessa

Pedagogisen arvion vastuuhenkilönä toimii varhaiskasvatuksen opettaja. Yhteistyö varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa korostuu pedagogisen arvioinnin laadinnassa. Pedagoginen arvio käsitellään moniammatillisessa yhteistyössä opiskeluhoollon ammattihenkilöiden kanssa. Arvioon kirjataan tehostetun tuen alkamispäivämäärä sekä arvio tehostetun tuen tarpeesta. Moniammatillisuus toteutuu, kun mukana on vähintään yksi opiskeluhoollon toimija eli koulupsykologi, koulukuraattori tai terveydenhoitaja.

Suunnittelu

- Yleisen tuen keinot ovat käytössä. Tukea suunnitellaan yhdessä huoltajien kanssa. Toteutuneet tukitoimet kirjataan sähköiseen järjestelmään Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.
- Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on mukana tuen suunnittelussa
- Annettu yleinen tuki ei enää riitä. Lapsi tarvitsee suunnitelmallista, jatkuvaa, säännöllistä ja useaa eri tukimuotoa kasvun ja oppimisen tueksi.
- Tehostetun tuen tarpeen arvioimiseksi laaditaan yhteistyössä pedagoginen arvio.

Arvion laadinta

- Lapsen kasvun ja oppimisen tilanne arvioidaan mahdollisimman laajasti huomioiden lapsen vahvuudet ja arvio pedagogisen tuesta.
- Opettaja laatii pedagogisen arvion sähköiseen järjestelmään yhteistyössä esiopetusryhmän muun henkilöstön kanssa.
- Pedagogisen arvion laadinnassa hyödynnetään Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapselle on laadittu muita suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.
- Pedagoginen arvio laaditaan yhteistyössä huoltajan kanssa.

Toteutus

- Tehostetun tuen aloittaminen käsitellään opiskeluhoollon moniammatillisena yhteistyönä terveydenhoitajan ja/tai koulupsykologin ja/tai koulukuraattorin kanssa.
- Lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana yhteistyössä huoltajien kanssa.

Pedagogisen arvion laadintaprosessi

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan⁵⁰. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arvioissa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa⁵¹. Laatumiseen osallistuvat tarvittaessa

myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- opiskeluhuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

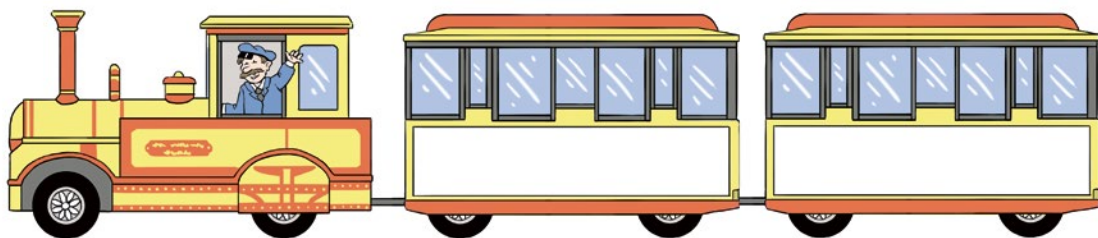
50 Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

51 Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana Oulun esiopetuksessa

Esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja vastaa oppimissuunnitelman laadinnasta myös tehostetun tuen aikana. Oppimissuunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajien sekä tarvittavien lapsen kanssa työskentelevien asiantuntijoiden kanssa. Oppimissuunnitelma on pedagoginen

asiakirja, johon kirjataan vain pedagogiset kasvuun ja oppimiseen liittyvät tuen tarpeet ja menetelmät sekä vastuut, yhteistyö, seuranta ja arviointi. Tehostetun tuen tarpeen muuttuessa oppimissuunnitelma päivitetään.

5.5 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta⁵². Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi, yksilökohtainen opiskeluhoolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

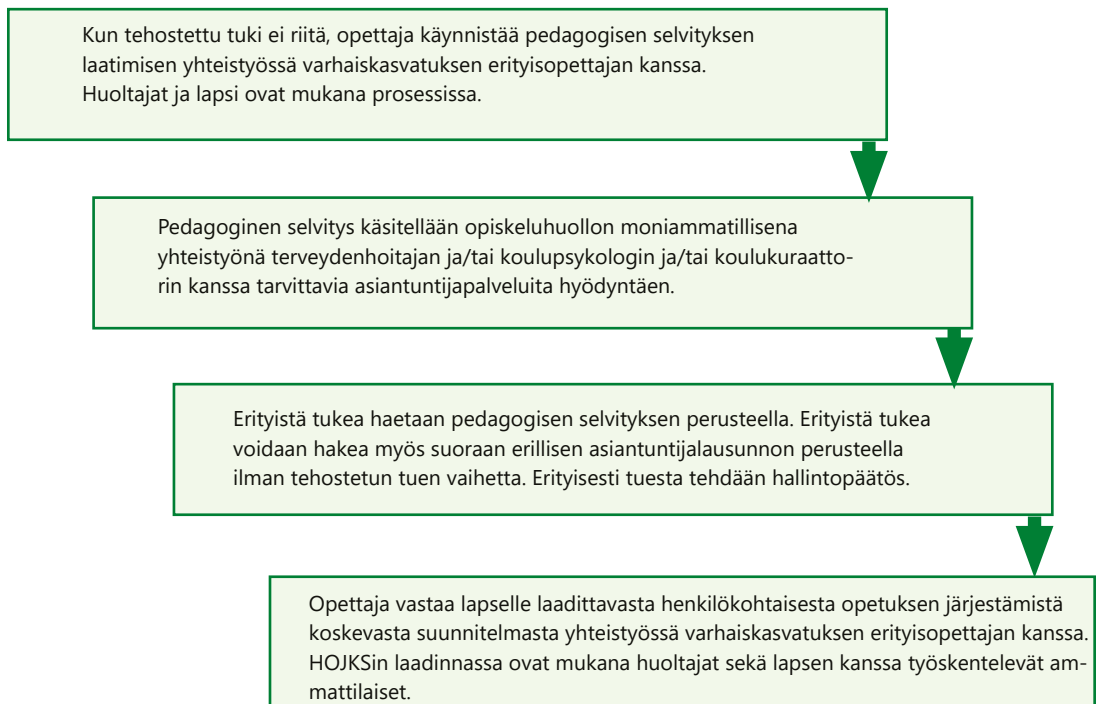
Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

52 Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

Erityinen tuki Oulun esiopetuksessa

Kolmiportaisen tuen periaatteen mukaisesti erityiseen tukeen ohjaututaan tehostetun tuen vaiheen jälkeen. Myös psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella päätöksen tekeminen ilman tehostetun tuen vaihetta on mahdollista. Kun erityiseen tukeen siirrytään tehostetun tuen kautta, laaditaan pedagoginen selvitys ja tarve

arvioidaan moniammatillisesti opiskeluhuollon ammattihenkilöiden ja yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävänä on suunnitella ja konsultoida tukimuotojen vaihtoehtoja ja osallistua tuen antamiseen. Erityinen tuki toteutetaan lapsen omassa esiopetusryhmässä aina, kun se on mahdollista.

Erityisen tuen prosessi

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys⁵³. Opetuksen järjestäjän päättämä toimitelmin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- opiskeluhuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.⁵⁴

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, opiskeluhuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys

⁵³ Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010) ja hallintolaki 34, 35 ja 36 § (434/2003)

⁵⁴ Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010)

Pedagoginen selvitys Oulun esiopetuksessa

Pedagogisen selvityksen vastuuhenkilönä toimii varhaiskasvatuksen opettaja, yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Lapsella tulee olla mahdollisuus ilmaista näkemyksensä pedagogisen selvityksen laadinnan yhteydessä. Selvitys käsitellään huoltajien ja opiskeluhoollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä. Moniammatillisuus toteutuu, kun

mukana on vähintään yksi opiskeluhoollon toimija eli koulupsykologi, koulukuraattori tai terveydenhoitaja. Jos erityisen tuen tarve tai opetuksen järjestämisen paikka muuttuu, tehdään uusi pedagoginen selvitys. Selvitys tehdään aina lapsen siirtyessä perusopetukseen vastaanottavan koulun erityisopettajan kanssa.

Pedagogisen selvityksen vastuuhenkilönä toimii varhaiskasvatuksen opettaja, yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös⁵⁵. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa⁵⁶. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti⁵⁷. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen⁵⁸. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla⁵⁹. Päätös on aina perusteltava⁶⁰. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten⁶¹.

Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidentettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

55 Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

56 Perusopetuslaki 17 § 3 mom (642/2010)

57 Hallintolaki (434/2003)

58 Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

59 Perusopetuslaki 42 § 2 mom. (642/2010)

60 Hallintolaki 45§ 1mom. (434/2003)

61 Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)

Erityisen tuen päätös Oulun esiopetuksessa

Erityisen tuen päätöksen valmistelu käynnistyy laatimalla pedagoginen selvitys yhteistyössä huoltajien kanssa. Esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja kertovat huoltajille erityisen tuen tarpeesta sekä toteuttamisen käytännöistä. Huoltajille kerrotaan erityisen tuen päätöksen vaikutuksista kouluun siirryttäessä.

Erityistä tukea haetaan pedagogisen selvityksen perusteella. Huoltajat tulee kuulla selvityksen laadinnan yhteydessä. Erityistä tukea voidaan hakea myös suoraan erillisen asiantuntijalausunnan perusteella ilman tehostetun tuen vaihetta. Erityisen tuen hallintopäätös tehdään kulloinkin voimassa olevan ohjeistuksen ja delegointisäännösten mukaan.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.⁶² Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja

kommunikointitavat

- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- opiskeluhuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muihin varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi⁶³. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

62 Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

63 Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma Oulun esiopetuksessa

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämisen suunnitelman laatii varhaiskasvatuksen opettaja yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä huoltajien ja muiden asiantuntijoiden kanssa. HOJKS:iin kirjataan pedagogiset, kasvuun ja oppimiseen liittyvät tuen tarpeet, tukimuodot, vastuut, yhteistyö, seuranta ja arviointi. Varhaiskasvatuksen opettaja huolehtii siitä, että kaikki lapsen kanssa työskentelevät esiopetusryhmän työntekijät ovat tietoisia lapsen pedagogisen tuen tarpeista ja menetelmistä.

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämisen suunnitelman laatii varhaiskasvatuksen opettaja yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan, huoltajien ja asiantuntijoiden kanssa.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin⁶⁴. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta.⁶⁵ Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.⁶⁶ Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta.⁶⁷ Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin⁶⁸ eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

64 Perusopetuslaki 25 § 2 mom. (628/1998)

65 Perusopetuslaki 9 § 2 mom. (628/1998)

66 Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 86/1997)

67 Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010) ja 26 a § 2-3 mom. (1040/2014)

68 Perusopetuslaki (628/1998) 27 §

Pidennetty oppivelvollisuus Oulun esiopetuksessa

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen opetus järjestetään esiopetuksen aikana päiväkodissa tai koulun esiopetusryhmässä. Opetuksen järjestämispaikka määritellään osana erityisen tuen päätöstä. Opetus toteutetaan aina esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Pidennettyä oppivelvollisuutta edeltävä 5-vuotiaana alkava esiopetus järjestetään aina päiväkodissa. Oulun kaupungissa päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta ja erityisestä tuesta tehdään kulloinkin voimassa olevan delegointipäätöksen mukaisesti.

Kun lapsella on pidennetty oppivelvollisuus, hänet kirjataan oppivelvollisuuteen kuuluvan

esiopetuksen alkaessa (6-vuotiaana) lähikouluun tulevaksi oppilaaksi. Päiväkodista otetaan syyslukukauden aikana yhteyttä lähikoulun erityisopettajaan ja sovitaan yhteistyön aloittamisesta, tuen toteuttamisen käytänteistä ja perusopetukseen siirtymisestä. Erityisopettaja osallistuu verkostoyhteistyöhön ja esim. HOJKS:n laadintaan. Konsultoiva opetus ei tarkoita säännöllistä, viikoittaista opetusta vaan päävastuu lapsen opetuksesta on päiväkodissa.

Erityinen tuki tarkistetaan opetuksen järjestämisen paikan vaihtuessa ja ennen perusopetuksen alkamista pedagogisella selvityksellä moniammatillisesti tulevan koulun toimijoiden kanssa.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen opetus järjestetään esiopetuksen aikana päiväkodissa tai koulun esiopetusryhmässä.

5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa⁶⁹. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motoriisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa

69 Perusopetuslaki 16 § 2 mom. (642/2010)

Osa-aikainen erityisopetus Oulun esiopetuksessa

Osa-aikainen erityisopetus suunnitellaan lapsi- tai ryhmäkohtaisesti. Osa-aikainen erityisopetus voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena, pienryhmäopetuksena tai yksilöopetuksena. Oppimisympäristö, opetusmenetelmät ja materiaalit valitaan lapsen tarpeisiin pohjautuen. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu osa-aikaisen erityisopetuksen suunnitteluun ja toteutukseen.

Osa-aikainen erityisopetus toteutetaan samanaikaisopetuksena, pienryhmäopetuksena tai yksilöopetuksena

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla⁷⁰. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkia tai viittomakielen taitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Eriyisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppi-

misen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja opiskeluhuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arvioissa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmasa tai HOJKSissa.

⁷⁰ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet Oulun esiopetuksessa

Oulun kaupungissa opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkki- ja avustajapalvelut järjestetään lapsikohtaisen moniammatillisen opiskelu- huollon arvioon pohjautuen. Palvelut toteutetaan pääsääntöisesti kaupungin omana toimintana. Moniammatilliseen pedagogiseen harkintaan perustuen voidaan erityisestä syystä lapsikohtaisesti hyödyntää valtakunnallisten oppimis- ja ohjaus- keskusten palveluja.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemissä esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia.

6

Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelman laatimisesta.

Näissä perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhuolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia.

Opiskeluhuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa

esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksettua opiskeluhuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhuoltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus.

Opiskeluhuoltoa toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhuolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhuolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhuoltoa esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhoitopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Opiskeluhoitopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat.

Opiskeluhoolto Oulun esiopetuksessa

Oulun kaupungin esiopetuksessa opiskeluhoollolla edistetään välittämisen, huolenpidon ja myönteisen vuorovaikutuksen toimintakulttuuria ja varmistetaan kaikille tasavertainen kasvamisen ja oppimisen mahdollisuus, jota esiopetusyhteisön toimintatavat ja käytännöt tukevat. Opiskeluhoollossa ehkäistään ja tunnistetaan esiopetukseen liittyviä haasteita mahdollisimman varhain sekä suunnitellaan ja toteutetaan tukea.

Opiskeluhoollotyötä ohjaavia periaatteita ovat:

- Opiskeluhoollon suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi yhteistyössä koko esiopetusyhteisön henkilökunnan, lapsien ja huoltajien kanssa
- Opiskeluhoolto on jokaisen esiopetusyhteisössä työskentelevän tehtävä
- Opiskeluhoollon toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä, koko yhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoollona. Esiopetuksen henkilöstöllä on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista
- Huoltajien ja lapsien osallisuuden vahvistaminen
- Turvallisen ja terveellisen kasvuympäristön sekä esiopetusyhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja kehittäminen yhteisöllisen opiskeluhoollon keinoin
- Myönteisen vuorovaikutuksen ja keskinäisen huolenpidon ilmapiiriin edistäminen sekä avoimen ja kaikkia osapuolia kunnioittavan työskentelytavan tukeminen huomioiden lapsen eri kehitysympäristöjen merkitys kasvulle ja kehitykselle
- Varhaisen tuen tarpeen tunnistamisen, huolen puheeksi ottamisen ja tarkoituksenmukaisen tuen vahvistaminen sekä uusien toiminta- ja ratkaisumallien kehittäminen
- Lapsen monialainen tukeminen hänen kehitysympäristöissään.

Tuen tarpeen varhainen tunnistaminen edellyttää jatkuvaa lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen havainnointia, jotta tuki kohdentuu mahdollisimman oikea-aikaisesti. Varhain aloitettu tuki ja mahdollinen kuntoutus ennaltaehkäisevät muiden ongelmien syntymistä tai syvenemistä, kuten lapsen sosiaalisten suhteiden vaikeutumista tai kognitiivisen oppimisen rajoittumista. Lapsen kehitysympäristönä esiopetuksella on merkittävä rooli yhdessä kodin ja vapaa-ajan kehitysympäristöjen kanssa.

Opiskeluhoollopalvelut

Opiskeluhoollopalveluilla tarkoitetaan oppilasta ja opiskelijahuoltolaissa määriteltyjä psykologin ja kuraattoripalveluja sekä terveydenhuoltolaissa määriteltyjä kouluterveydenhuollon palveluja, joita esiopetusikäisten kohdalla toteuttavat neuvolan terveydenhoitaja tai lääkäri. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen, esiopetusyhteisöön kuin eri tahojen ja viranomaisten väliseen yhteistyöhön. Opiskeluhoollon toteutetaan esiopetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Esiopetusyhteisön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajan kanssa.

Hyvinvointialueen järjestämät psykologi- ja kuraattoripalvelut tulee olla lähellä lapsia ja siten helposti ja nopeasti saavutettavissa. Tuen oikea-aikaisuuden turvaamiseksi on opiskeluhoollon määritelty lakisääteisiä palvelujen määräaikoja. Jokaisen esiopetusyksikön velvollisuutena on huolehtia, että lapsilla ja huoltajilla on tieto käytävissä olevista opiskeluhoollon palveluista ja siitä, kuinka esiopetusyksikön opiskeluhoolto toimii.

Opiskeluhoiltoa ohjaavat asiakirjat

Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoiltoon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden kehittämisspalveluiden määrittämä ohjausryhmä, joka koordinoi myös opetuksen järjestäjän laatiman opiskeluhoiltosuunnitelman toteutumista. Opiskeluhoiltosuunnitelman päivityksestä vastaa Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden kehittämisspalvelut. Opetuksen järjestäjäkohtainen opiskeluhoiltosuunnitelma liitetään osaksi kaupungin hyvinvointisuunnitelmaa.

Hyvinvointialue Pohde laatii sen vastuulla olevien opiskeluhoiltopalvelujen järjestämiseksi alueellisen opiskeluhoiltosuunnitelma, joka tulee liittää alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Alueellisen opiskeluhoiltosuunnitelman suunnittelu ja toteutuksen seuranta tapahtuu hyvinvointialueen ja opetuksen järjestäjien yhteistyönä. Tätä tarkoitusta varten on perustettu alueellinen opiskeluhoiltoon yhteistyöryhmä.

Yksittäisen lapsen osalta opiskeluhoiltoon toteuttamisen suunnitelma, toimintatapa, yhteistyö ja toteutumisen seuranta kirjataan opiskeluhoiltokertomukseen.

Alla olevassa taulukossa 1 on kuvattu opiskeluhoiltoa ohjaavat asiakirjat vastuutahoineen eri tasoilla. Asiakirjojen tavoitteena on osaltaan varmistaa esiopetusyksikön konkreettisen opiskeluhoiltoon ja sen suunnitelmallisen kehittämisen ja arvioinnin edellytykset.

Opetussuunnitelman lisäksi Oulun kaupungin hyvinvoinnin edistämisen toimintaperiaatteita linjataan [Oulun kaupungin hyvinvointisuunnitelmassa](#) sekä sivistys- ja kulttuuripalveluiden varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen yhteisessä Oppimisen, kasvun ja kehityksen strategia – kokonaisuudessa.

Toimi- tai vastuualue	Työryhmä	Asiakirja
Lapsi	Monialainen asiantuntijaryhmä	Opiskeluhoiltokertomus
Esiopetusyksikkö	Opiskeluhoiltoryhmä	Kokousmuistiosuositus, muu vuosi- työsuunnitelma
Opetuksen järjestäjä	Opiskeluhoiltoon ohjausryhmä, sivistys- ja kulttuuripalvelut	Opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltosuunnitelma
Hyvinvointialue	Alueellinen opiskeluhoiltoon yhteistyöryhmä	Alueellinen opiskeluhoiltosuunnitelma

Taulukko 1. Oulun kaupungin esiopetuksen opiskeluhoiltoa ohjaavat asiakirjat, työryhmät ja vastuutahot

6.1 Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnitelmasta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä. Opiskeluhoitosuunnitelma laaditaan yhteistyössä esiopetuksen ja opiskeluhoitopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhoitotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetusyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhoitosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteuttamista esiopetusyksiköissä seurataan ja tarkistetaan tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhoitosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetusyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhoitopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetusyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5)

1) Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Arvioon opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot koulutuksen esiopetusyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhoitopalvelujen riittävyys huomioiden lasten ja esiopetusyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määräajassa.

Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä sekä opiskeluhoollon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arvioissa huomioidaan esimerkiksi esiopetusyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arvioissa huomioidaan lisäksi esimerkiksi tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotasaisten lasten lukumäärät ja osuudet.

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Opetuksen järjestäjän arvioissa käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) henkilötyövuodet.

2) Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhoolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen

edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelija-huoltolain 6 §:n (opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoolto) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan

- yhteisöllisen opiskeluhoollon toimintatavat esiopetuksessa
- esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhoitoryhmien johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoolto)

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoollon, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoollon seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhoolto perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen. Lapsen osallisuus ja toivomukset otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan

- lapsen ohjaaminen opiskeluhooltopalveluihin (ikäryhmälle tarkoitettujen neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)
- yksittäisen lapsen tueksi koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen
- opiskeluhooltokertomusten laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhooltorekisterille
- lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhoolto on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhooltopalvelujen työntekijöiden sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoollon keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan

- lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhooltopalvelujen osallisuus opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamisessa
- esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä

- opiskeluhuollon moniammatillinen yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskelu- huollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, johon kuuluu fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskelu- huoltopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin

puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskelu- huoltopalveluihin. Kuvaus yhteistyöstä huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

Arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Oulun kaupungin esiopetuksen järjestäjäkohtainen opiskeluhuollon kokonaistarve arvioidaan lapsilta ja huoltajilta kerätyn hyvinvointitiedon pohjalta yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Hyvinvointitietoon pohjautuvia seuranta- ja arviointilähteitä ovat muun muassa kokemuksellisen hyvinvointitiedon aineisto, suoraan lapsilta ja huoltajilta saatu palaute sekä palveluista

saatavissa oleva käyttötieto. Myös kansalliset Teaviisari ja Karvi sisältävät paikallisesti hyödynnettävää opiskeluhuollon järjestämistä koskevaa arviointi- ja seuranta-aineistoa. Hyvinvointitietoon pohjautuen esiopetuksen järjestäjä asettaa yhteisölliseen opiskeluhooltoon lukuvuosittaiset tavoitteet, niitä vastaavat toimenpiteet ja toteutuksen seurannan menettelytavat.

Esiopetusyksikön toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhuollon edistämiseksi

Opiskeluhooltoja toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko esiopetusyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoollona.

Yhteisöllisen opiskeluhoollon edistäminen ja toteuttaminen kuuluu kaikille esiopetusyksiköissä työskenteleville osana heidän päivittäistä

toimintaansa (kuvio 1). Tämä tarkoittaa terveyden ja hyvinvointiin liittyvien näkökohtien huomioon ottamista opetuksen sisällöissä, menetelmissä, järjestelyissä ja muussa toiminnassa. Monien oppimiskokonaisuuksien sisältö tukee lähtökohtaisesti yhteisöllisen opiskeluhoollon tavoitteita.

Kuvio 1. Yhteisöllinen opiskeluhoolto kuuluu kaikille.

Yhteisölliseen opiskeluhooltoon kuuluu yhteistoiminnan vahvistaminen kodin ja esiopetusyksikön kesken sekä esiopetusyksikön ulkopuolisten tahojen kanssa. Esiopetusyksiköissä tapahtuvaa ennaltaehkäisevää opiskeluhoollollista työtä voivat olla muun muassa hyvin toimivien ryhmien muodostaminen ja niiden toiminnan suunnittelu sekä yhdessä laaditut ryhmän säännöt. Vanhempaintoimikuntatyöskentely, vanhempainillat sekä

erilaiset luento- ja keskustelutilaisuudet vahvistavat kodin ja esiopetusyksikön vuoropuhelua.

Lasten havainnointiin perustuva toiminnan suunnittelu, toteutus ja arviointi edistää hyvinvointia ja oppimista sekä varhaista tuen tarpeen tunnistamista sekä tarvittavan tuen antamisen aloittamista. Terveystarkastukset sekä hyvinvointikyselyt esiopetusyhteisön hyvinvoinnista tarjoavat arvokasta tietoa.

Osallisuutta, myönteistä vuorovaikutusta ja tunteilmausta tukevat ja ongelmia ehkäisevät keinot ovat ensisijaisia toimintatapoja ja -malleja yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamiseksi. Myönteisen ryhmädynamiikan tukeminen hyvän hengen edistämiseksi ja varhainen puuttuminen ryhmien toiminnan kielteisiin piirteisiin ovat tärkeitä yhteisöllisen opiskeluhuollon tehtäviä. Ennaltaehkäisevässä työssä voidaan hyödyntää Oulussa laadittuja esiopetuksen tunne- ja turvataitokasvatuksen opetusmateriaaleja.

Mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa esiopetuksen suunnitteluun tukee lasten hyvinvointia. Terveellinen esiopetusympäristö mahdollistaa hyvien valintojen tekemisen ja tukee terveyttä edistäviä elintapoja. Myös turvallisuuteen liittyvien riskien ennakointi ja toimintamallien suunnittelu ovat luonteeltaan yhteisöllistä toimintaa, jota tulisi kehittää yhdessä kaikkien esiopetusyksikön jäsenten kanssa. Turvallisuuteen liittyviä toimintamalleja harjoitellaan yhdessä.

Opiskeluhooltoryhmän toiminta

Jokaisessa oululaisessa esiopetusyksikössä toimii monialainen opiskeluhooltoryhmä, joka nimetään lukuvuodeksi kerrallaan. Ryhmän pääasiallisia jäseniä ovat ryhmän toiminnasta vastaavat päiväkodinjohtaja tai rehtori, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, sekä varhaiskasvatuksen opettaja, koulukuraattori, koulupsykologi, neuvolan terveydenhoitaja, lääkäri sekä lasten ja huoltajien edustus. Tarvittaessa ryhmän kokoonpanoon voi kuulua myös alueen muita asiantuntijoita. Opiskeluhooltoryhmän tulee olla itse aktiivinen kuulemaan esiopetuksen toimintaympäristön muita asiantuntijoita yhteisöllisen opiskeluhuollon kohdentamiseksi lasten hyvinvointia edistävällä tavalla.

Opiskeluhooltoryhmän toiminta koostuu pääasiallisesti seuraavista tehtävistä:

Hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvien asiakokonaisuuksien hallinta

- opiskeluhuollon järjestämiseen liittyvä työn- ja vastuunjako, aikataulutus, tiedottaminen ja toiminnan arviointi
- yksikkökohtaisten toimintamallien kehittäminen ja niiden toteuttamisen seuranta ja arviointi
- huoltajien, lasten sekä opetus- ja opiskeluhooltohenkilöstön osallisuudesta huolehtiminen
- opiskeluhooltoon koskevan tiedon kokoaminen eri lähteistä ja tiedon analysointi
- terveyteen ja hyvinvointiin liittyviin kyselyihin ja muihin selvityksiin perehtyminen ja tarvittavien toimien suunnittelu kyselyiden pohjalta

Yhteisöllisen opiskeluhoollollisen tuen käytännön toteuttaminen

- opiskeluhuollon käytännön toteutuksen koordinointi esiopetusyksikössä
- lasten kanssa tehtävä yhteistyö ja kuuleminen sekä yhteisöllisen työn suunnittelu ja toteutus
- esiopetusryhmää koskeva opiskeluhoollollinen konsultaatio, kuten ilmapiiriin, kaverisuhteisiin, kiusaamiseen tai ryhmäyttämiseen liittyvät asiat
- esiopetusyksikön yhteistyötahojen huomioiminen yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamisessa
- toimintamallien suunnittelu esiopetusyksikössä ilmeneviin pulmatilanteisiin
- terveyteen ja turvallisuuteen liittyvien teemapäivien suunnittelu ja koordinointi

Konsultatiivinen työ ja viestintä

- konsultaatio lapsen ja ryhmien asioissa esiopetuksen henkilöstölle ja huoltajille
- tiedottaminen esiopetusyksikön sisällä, kodin ja esiopetusyksikön välillä sekä esiopetusyksikön eri yhteistyötahojen kesken
- toimintamallien ja ohjeistusten päivittäminen ja tarvittavan informaation välitys eri tahoille
- opiskeluhooltoon perehdyttäminen
- tarvittava tiedonsiirto mm. opetuksen siirtymävaiheessa
- opiskeluhoollon toiminnasta ja palveluista tiedottaminen mm. vanhempainilloissa, sähköisissä esiopetusyksikön ja kodin välisissä järjestelmissä

Taulukko 2. Opiskeluhooltoryhmän toiminta

Esiopetusyksikön henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista, ja henkilöstön myönteinen asenne lapsia ja yhteisöllistä toimintakulttuuria kohtaan on ratkaisevaa.

Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi yksilökohtaisessa opiskeluhoollissa

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoolltoa, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoollissa seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon sisältyvien asioiden työstäminen tapahtuu aina yhteistyössä huoltajien ja lasten kanssa. Tavoitteena on tukea lasta varhaisessa vaiheessa niin, että tuen järjestämistä suunnitellaan ja sen toteutumista seurataan. Esiopetusryhmän henkilöstö huomaa usein ensimmäisenä opiskeluhoollon tarpeen. Yksilökohtaista opiskeluhoolltoa toteutetaan monialaisessa lapsikohtaisessa asiantuntijaryhmässä. Asiantuntijaryhmä koostuu huoltajan ja/tai lapsen

kanssa yhdessä suunnitellen tapauskohtaisesti. Ryhmässä suunnitellaan yhdessä lapsen ja/tai huoltajan kanssa tarvittavat tukitoimet koko perheen elämäntilanne huomioiden ja sovitaan konkreettiset vastuut. Mikäli esiopetuksen opiskeluhoollissa toteutetut tukitoimet eivät ole riittäviä ja lapsella ja/tai hänen perheellään on laajempi tuen tarve, ollaan esiopetusyksiköstä yhteistyössä huoltajan kanssa yhteydessä hyvinvointialueen palveluihin kaupungissa linjattujen verkostoyhteistyön toimintaperiaatteiden mukaisesti.

Neuvolan terveydenhoitaja ja lääkäri toimivat esiopetusyhteisössä terveydenhoollon edustajana. Terveydenhoitajan työ muodostuu esiopetusyhteisön ja -ympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden edistämisestä, yhteistyöstä muun opetus- ja opiskeluhoolltohenkilöstön kanssa, esiopetusyksikön ja kodin välisestä yhteistyöstä sekä lapsen terveyden seuraamisesta ja edistämisestä.

Psykologi- ja kuraattoripalveluilla tarkoitetaan opiskeluhuollon psykologin ja kuraattorin antamaa oppimiseen ja esiopetukseen osallistumisen tukea ja ohjausta, joilla edistetään esikoulu yhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä perheiden ja muiden läheisten kanssa sekä tuetaan lasten oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia. Kuraattorit edustavat sosiaalialan asiantuntemusta opiskeluhuollossa sekä esiopetuksen opetus- ja kasvatustyön suunnittelussa ja kehittämisessä. Psykologit ovat terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Opiskeluhuollon psykologin työn keskeisenä tavoitteena on tukea lasten hyvinvointia, tervettä kasvua ja kehitystä sekä ennaltaehkäistä ja vähentää oppimis- ja sopeutumisvaikeuksia. Psykologityön tavoitteena on myös edistää koko esiopetusyhteisön psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia.

Lapsen erityisruokavalio on aina ilmoitettava opetuksen järjestäjälle. Tarvittaessa lapselle laaditaan lääkehoitosuunnitelma yhteistyössä opiskelijan, huoltajien, esiopetushenkilöstön ja tarvittaessa lasta hoitavan terveydenhuollon henkilökunnan kanssa. Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden lääkehoitosuunnitelmasta löytyy keskeinen tieto ja tällä hetkellä käytössä olevat lomakkeet. Samaa lääkehoitosuunnitelmalomaketta käytetään niin pitkäaikaisen lääkityksen kuin kuuriluontoisenkin lääkityksen suhteen.

Lapsen tuen tarvetta arvioidaan aina monialaisesti. Esiopetusyksikön henkilöstöön kuuluva voi olla yhdessä huoltajien kanssa yhteydessä opiskeluhuollon terveydenhoitajaan, psykologiin tai kuraattoriin. Huoltajat voivat olla myös suoraan yhteydessä opiskeluhuollon työntekijöihin ja asioida heidän kanssaan lapseensa liittyvissä opiskeluhuollon kysymyksissä.

Monialaisen opiskeluhuollon suostumus ja salassapito

Opiskeluhuollossa käsitellään monia lasta ja hänen perhettään koskevia tietoja, jotka ovat lainsäädännön mukaan salassa pidettäviä. Salassapidolla

tarkoitetaan asiakirjan pitämistä salassa ja kieltoa ilmaista tieto suullisesti eli vaihtolovelvollisuutta sekä kieltoa käyttää salaista tietoa omaksi eduksi tai toisen vahingoksi.

Lapsikohtainen opiskeluhuolto perustuu huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön ja suostumukseen. Asiantuntijaryhmän jäsen ei saa käyttää ryhmän jäsenenä saamia salassa pidettäviä tietoja muuhun kuin opiskeluhuoltoon liittyvään tehtävään. Vaikka käytännössä lapsikohtaista opiskeluhoitoa tehdään aina yhdessä huoltajan kanssa, on muistettava, että lapsella on oikeus painavasta syystä kieltää huoltajaansa tai muuta laillista edustajaansa osallistumasta itseään koskevan asian käsittelemiseen opiskeluhuollossa. Arvion lapsen edun toteutumisesta kyseisessä tilanteessa tekee opiskeluhuollon henkilöstöön kuuluva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö, ei muu varhaiskasvatuksen henkilöstö.

Lapsikohtaisissa tapaamisissa hyvän yhteistyön ja luottamuksellisen ilmapiirin rakentumisen perustana on lapsen ja hänen perheensä kunnioitus. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Tapaamisissa tulee huomioida lapsen tilanne kokonaisuutena ja myös mahdollinen huoltajien tarvitsema tuki. Lasta itseään tulee kuulla häntä koskevassa asiassa ja hänen osallisuuttaan vahvistaa. On tärkeää, että lapsi voi osallistua häntä koskevan asian käsittelyyn, sillä edellytyksellä, että sitä ei arvioida hänelle haitalliseksi. Lapsen osallisuutta tuettaessa tulee ottaa huomioon hänen ikänsä, kehitystasonsa sekä hänen muut edellytyksensä ja tarpeensa.

Opiskeluhuoltokertomus

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan opiskeluhuoltokertomus. Opiskeluhuoltokertomukset koskevat monialaisen yksilökohtaisen asiantuntijaryhmän toiminnassa laadittuja kirjauksia. Kertomukseen kirjataan tiedot, jotka kuvaavat yksittäisen lapsen opiskeluhuollon tarvetta sekä suunniteltuja ja toteutettuja yksilöllisiä opiskeluhuollon tukitoimia

ja niiden seuranta. Kirjauksia laativat asiantuntijaryhmän vastuuhenkilö tai muu asiantuntijaryhmän jäsen. Opetuksen järjestäjä ylläpitää opiskeluhohtokertomuksista syntyvää opiskeluhohtorekisteriä ja osoittaa opiskeluhohtokertomusten edellyttämän kirjaamisjärjestelmän.

Opiskeluhohtopalveluiden kuraattorin, psykologin ja neuvolan asiakas- ja potilasrekisterit ovat hyvinvointialueen ylläpitämässä asiakas- ja potilastietojärjestelmässä ja erillään yksilökohtaisen monialaisen asiantuntijaryhmän dokumentoinnista. Opiskeluhohtopalvelujen toimintaa säätelevät ammattialakohtaiset sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädökset koskien asiakas- ja potilaskirjojen laadintaa, säilytystä ja arkistointia.

Yksilökohtaisten opiskeluhohto-asioiden käsittely ja tiedonsiirto

Opiskeluhohtoa koskevat asiakirjat ja niihin sisältyvät tiedot ovat salassa pidettäviä. Yksilökohtaiseen opiskeluhohtoon liittyvät tiedot siirtyvät vain, mikäli siihen on hohtajan kirjallinen, yksilöity suostumus tai tiedon luovuttaminen perustuu sitä koskevaan säännökseen. Hyvää käytäntöä on käydä hohtajan ja tarvittaessa lapsen kanssa läpi eri siirtovaiheissa se, mitkä tiedot siirtyvät, miksi ja missä muodossa. Asiantuntijaryhmän vastuuhenkilön tehtävänä on huolehtia tiedon siirtymisestä asianmukaisesti.

Opiskeluhohtolain mukaista salassa pidettävää tietoa voidaan luovuttaa ilman suostumusta vain, jos tiedon luovuttamiseen oikeuttava lain säännös on määritelty muussa laissa, kuten lastensuojelulaissa tai sosiaalihuollon asiakaslaissa.

Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetusyksikössä työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Oulun kaupungin esiopetuksessa lapsen pärjävyyttä vahvistetaan arjessa, tukea ja ohjausta kasvuun, kehitykseen, oppimiseen ja opiskeluun annetaan tavoitteellisesti kaikissa toimintayksiköissä riittävän varhaisessa vaiheessa monialaisena yhteistyönä. Yhteisen työn lähtökohtana pidetään lapsen ja koko perheen elämäntilannetta, jonka mahdolliseen muutokseen reagoidaan varhain. Lasten ja hohtajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen vahvistaa hyvinvointia ja edesauttaa ongelmien ehkäisyssä, niiden varhaista tunnistamista ja tuen järjestämistä. Lasten osallisuuden edistäminen on esiopetuksen järjestäjän tehtävä.

Opiskeluhohton monialaisuus

Oulun kaupungin esiopetuksessa opiskeluhohtotyötä tehdään aina monialaisesti. Monialaisuus opiskeluhohtollossa toteutuu silloin, kun esiopetusyksikön johdon ja henkilöstön edustajien lisäksi työskentelyssä ovat mukana opiskeluhohtopalveluiden sekä lasten ja hohtajien edustus. Monialaiseen yhteisölliseen opiskeluhohtoryhmään voi kuulua myös muita sosiaali- ja terveydenhuollon sekä nuorisopalveluiden tai kulttuurialojen edustajia. Yhteisöllinen monialainen opiskeluhohto on koko esiopetusyhteisön yhteinen tehtävä.

Yksittäisten lasten opiskeluhooltoasiassa monialaisuus tarkoittaa sitä, että pedagogisen asiantuntijuuden lisäksi työskentelyssä on mukana opiskeluhoitopalveluiden työntekijöitä: neuvolan terveydenhoitaja, -lääkäri, kuraattori tai psykologi. Opiskeluhoitotyö on esiopetusyksiköissä toteutettavaa, lakiin perustuvaa lapsen esiopetukseen osallistumisen edellytysten tukemista erona muihin lasten, nuorten ja perheiden käyttämiin hyvinvointialueen tai yksityisiin sosiaali- ja terveystalouteihin.

Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä opiskeluhoollissa. Konsultaatiolla pyritään lisäämään ymmärrystä lasten tarpeista, laajentamaan omaa näkemystä tilanteista toisten toimijoiden asiantuntemuksen kautta, tukemaan työssä jakamista ja edistämään esiopetusyhteisön toimintaa. Asiantuntijat voivat hyödyntää toistensa osaamista lasten erilaisten tuen tarpeiden järjestämisessä.

Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

a) Suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Oulun kaupungissa on laadittu monialaisessa yhteistyössä kaikkien esiopetusyksiköiden toimintaa ohjaava yhteinen suunnitelma lasten suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä. Sen päivityksestä vastaa ja koordinoi sivistys- ja kulttuuripalveluiden turvallisuuden johtotiimi ja se laaditaan yhdessä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa. Koulut laativat kaupungin yhteiseen suunnitelmaan pohjautuvan koulukohtaisen toimintaohjeistuksen (toimenpiteet tiivistetysti, yhteyshenkilöt yhteystietoineen, tiedotus- ja päivitysvastuut), jonka ajantasaisuudesta vastaa koulun opiskeluhoitoryhmä.

b) Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

Oulun kaupungissa on laadittu monialaisessa yhteistyössä kaikkien esiopetusyksiköiden toimintaa ohjaava toimintamalli koskien äkillisiä kriisejä ja uhka- ja vaaratilanteita. Sen päivityksestä vastaa ja koordinoi sivistys- ja kulttuuripalveluiden turvallisuuden johtotiimi ja se laaditaan yhdessä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa. Kukin yksikkö huolehtii kaupungin yhteiseen toimintamalliin pohjautuvan yksikkökohtaisen kriisityön toimintaohjeistuksen (toimenpiteet tiivistetysti, yhteyshenkilöt yhteystietoineen, tiedotus- ja päivitysvastuut), jonka ajantasaisuudesta vastaa yksikön opiskeluhoitoryhmä.

7

Eriyiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen⁷¹. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä

tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään taustalla olevaan arvo- ja kasvatustieteelliseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa⁷².

71 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

72 Perusopetuslaki 7 § (628/1998)

Eriyiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus Oulussa

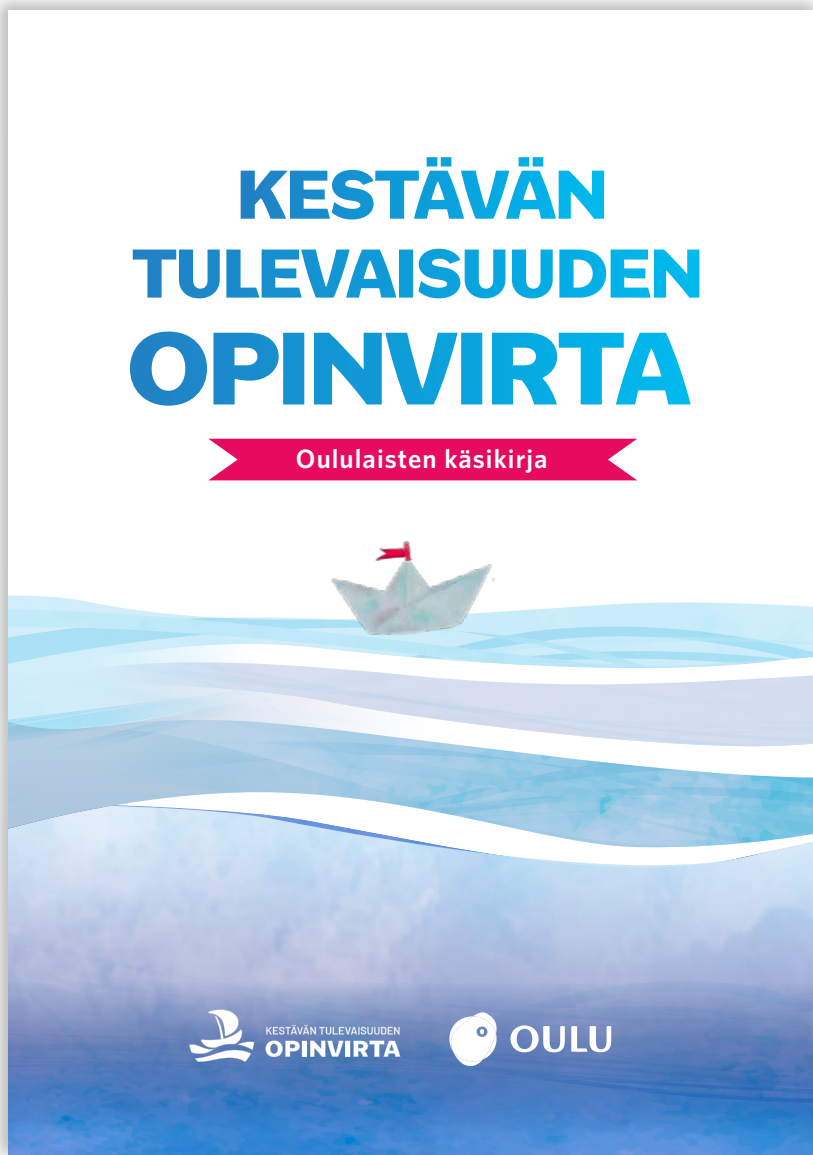
Oulun kaupungin kunnallisessa esiopetuksessa ei järjestetä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvaa esiopetusta. Oulussa Steiner-, Montessori, Reggio Emilia pedagogiikkaan sekä kristilliseen katsomukseen perustuvaa esiopetusta järjestetään yksityisten palveluntuottajien toimesta. Yksityiset

palveluntuottajat sitoutuvat toimimaan Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden ja Oulun kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelman mukaisesti. Yksityiset palveluntuottajat kuvaavat pedagogiikkaan liittyviä erityispiirteitä tarkemmin yksiköiden toimintasuunnitelmissa ja esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmissa.

Oulussa Steiner-, Montessori, Reggio Emilia pedagogiikkaan sekä kristilliseen katsomukseen perustuvaa esiopetusta järjestetään yksityisten palveluntuottajien toimesta.

LIITE 1.

[Kestävän tulevaisuuden opinvirta, Oululaisten käsikirja](#)

Piirrokset @ Mika Kolehmainen ja Oulun sivistys- ja kulttuuripalvelut
Graafinen suunnittelu:
Soili Aalto-Hirvelä, Graafiset palvelut, Monetra Oulu Oy

OULU | Varhaiskasvatus

Oulu Capital
of Northern
Scandinavia

